

Sverigekontakt

En tidning för all världens svensktalande | Nr 1 mars 2025

Svensklärarkonferens
i Kuala Lumpur

Han och hon
i förändring

FRÅN DICKSONSGATAN

Meteorologerna vill uppmäta en dygns-temperatur på 0 grader eller lägre fem dygn i sträck för att vi ska få kalla en årstid för meteorologisk vinter. I Göteborg har det ännu inte hänt. Det såg ut som att vi skulle gå från hösten rätt in i våren utan att passera vintern. Det kändes kanske lite trist i december och januari, men när det blev ljusare i februari tyckte jag att det var ganska bra. Vi kan gärna gå direkt på vår. Men sedan några dagar sipprar kall luft in mellan halsen och kragen på min cykeltur till Dicksonsgatan, och frågan är om inte vintern faktiskt kommer nu, när den inte längre är så efterlängtd.

Det blir som det blir med det. Årstider kan man inte påverka, i alla fall inte i det lilla perspektivet. Men det finns en del man kan ta ställning till och besluta sig för att ge en chans. Här följer en rad möjligheter för det kommande året för alla läsare av Sverigekontakt. Välj något och kom med!

Sommarkurs på folkhögskola

Alla som studerar svenska utanför Sverige har möjlighet att läsa svenska på en svensk folkhögskola några veckor under sommaren. Det är en tradition att Sverigekontakt anordnar en sådan kurs tillsammans med en folkhögskola. I år går kursen av stapeln på Axevalla folkhögskola i Västergötland eller Sveriges vagg, som vi som är från området gärna kallar trakterna kring Vara. Förutom svenskundervisning på olika nivåer blir det ett urval av svenska sommaraktiviteter. Korvgrillning, ljusa sommarnätter och brännboll kan det bli frågan om. Är

du intresserad, eller känner du någon som är intresserad, eller undervisar du en grupp med deltagare över 18 år: gå in på vår hemsida www.sverigekontakt.se. Där finns information om anmälan.

Stipendiefonden för svensk utlandsungdom

Stipendiefonden för svensk utlandsungdom ger stipendier till barn i svenska skolor utomlands och till kompletterande svenskundervisning. Ansök senast den 30 april på www.stipfond.se

Stipendier för en termin på folkhögskola

Den som studerar svenska utomlands kan söka stipendium för en hel termins studier vid svensk folkhögskola. Det finns möjlighet att studera olika ämnen på svenska, öva sitt vardagspråk vid fikabordet och delta i sociala aktiviteter utanför den schemalagda undervisningen. För att ansöka om ett stipendium som ger en kostnadsfri utbildningsplats med mat, logi och en liten summa i fickpengar varje månad. Gå in på www.sverigekontakt.se och sök till höstterminen senast den 15 april.

Medlemsavgift

Föreningen tar som vanligt in medlemsavgifter. Dessa är oförändrade sedan lång tid tillbaka:

Enskild medlem	150 kr
Makar gemensamt	200 kr
Skolor	300 kr

Avgiften betalas till bankgiro 420-5670 om du befinner dig i Sverige och för betalning i utlandet betalas till: Skandinaviska enskilda banken IBAN: SE33 5000 0000 0501 1119 3729. BIC/ SWIFT: ESSESESS (Mottagare: Sverigekontakt). Ange avsändare tydligt. Om du är ny medlem, meddela postadress och mejladress. Anmäl dig på vår hemsida sverigekontakt.se

Medlemmar i Finland betalar till sina respektive lokalföreningar i Helsingfors och på Åland. Medlemmar i Västerviks lokalföreningen betalar sin medlemsavgift till bankgiro 57521-3251. Svensk-lärare i vuxenutbildning utomlands får ett gratis medlemskap som ett sätt för Sverigekontakt att stödja verksamheten.

Årsmöte 2025

Årsmötet äger rum i Göteborg den 24 maj. Som vanligt kan man avsätta hela helgen för att också ägna sig åt en social aktivitet och lunch på söndagen. Mer information om årsmötet finns på sidan 4.

Vi hoppas få träffa er i något av dessa sammanhang, på någon av de kurser vi anordnar under året, i samtal om undervisning eller kanske genom ett bokpaket. Eller genom tidningen.

Sofia Tingsell
Generalsekreterare
sofia.tingsell@sverigekontakt.se

Sverigekontakt
utges av
föreningen Sverigekontakt

Föreningen Sverigekontakt har medlemmar över hela världen som talar svenska och är intresserade av Sverige, svenskt språk och svensk kultur. Föreningen är en ideell organisation med ursprungligt ändamål att hjälpa svenskar och svenskättlingar i utlandet att bevara kontakten med det gamla landet. Numera är verksamheten framför allt inriktad på att främja det svenska språket i världen.

Redaktör och ansvarig utgivare: Sofia Tingsell

Tryck: Trefraf 2024
ISSN 0346-2439

Layout: Designstudio And Yellow

Sverigekontakt
Box 53066
SE-400 14 Göteborg
Tel. 031-81 86 50
info@sverigekontakt.se
Besöksadress: Dicksonsgatan 6

Bankgiro: 420-5670

Sverigekontakt 1/2025

111:e årgången
Lösnummerpris 30:00 kronor.

För ej beställda manus ansvaras ej.

www.sverigekontakt.se

Omslag: Statyn Människan och Pegasus, Millesgården, Lidingö.
Foto: Lars Bergman

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

I min ägo har jag ett aningen suddigt svartvitt foto, som för den oinvidge inte ger någon som helst mening, inte ens för den som lyckas urskilja motivet bakom suddigheten. Så är det inte heller någon proffsfotograf som tagit kortet, och det skeende som förevigas är ett – under just evighetens synvinkel – fullständigt marginellt ögonblick i tidens strida ström. Utom för de båda närmast inblandade. Den åsyftade fixeringsbilden stammar från januari 1963, en av den månadens sista svartvita dagar. Hade fotot varit taget med färgfilm, hade tonerna ändå varit desamma.

I kraft av de i runda slängar 62 år som gått sedan kortet togs har de båda taniga ynglingar som utgör motivets kärna blivit två grånade, mer rundhyllta gentleman, för att uttrycka saken så positivt som möjligt. Fotot, även det något åldrat, dokumenterar hur två för årstiden anmärkningsvärt tunnklädda unga manspersoner söker närkontakt med en snödriva och tvingas förlänga den självpåtagna pinan längre än de egentligen önskar, för att tillfälle till fotografering skall ges.

Den ene av dessa ystra herrar har av bilden att döma just snubblat på livets tröskel, och den andre är minst lika obalanserad. De båda har alltså katat sig handlost i riktning mot vad som ser ut som en snödriva. Låt vara att det är en snödriva som har sina fläckar, likt solen, skulle man kunna säga, fast betydligt mera kylslagen.

Upplevelsen har med bestående verkan etsats in i huvudpersonernas minnen, liksom det faktum att ögonblicksbilden av de båda i snöhögen bara är toppen på ett isberg, bokstavligt talat. För under den snöiga ytan döljer sig en sanning ännu bistrare än vad som avslöjas av den lätt idylliska bilden från ett för västkustförhållanden rätt vintrigt småhusområde i utkanterna av dåvarande Göteborg.

För så här var det. Skolan där de båda gick (i samma gymnasieklass) hade idrottsdag, och skolans elever hade några olika aktiviteter att välja mellan. I förväg godkända förslag till alternativ verksamhet kunde dock leda till att man gjorde något helt annat än det mera slentrianmässiga dagsprogram som skolan erbjöd.

Den ene av de båda hastigt presenterade ynglingarna hade nyss återvänt från ett stipendieår i USA och var rätt ny i klassen, men han upprätthöll fortfarande vänskapliga förbindelser med tidigare klasskamrater. Därför var det nu tre gossar från den nya klassen och fyra flickor från den gamla, som tillsammans hade markerat idrottsdag genom att åka skridskor en stund.

Därefter var alla mycket generöst hembjudna till en av flickornas föräldraham för lunch, varpå – i den pågående idrottsdagens namn – följde bastubad, i omgångar, mycket anständigt och könsvis. Det var efter detta som två unga hjältar av något numera (och sannolikt redan då) outgrundligt skäl ville visa sig på styva linan, och i detta syfte irrade ut i januarieftermiddagens skymning. Den redan från början sparsamma och hastigt murknande västkustsnön hade under dagsmejan sjunkit ihop ytterligare.

Konfronterade med snålblåsten drog båda omedelbart samma slutsats, nämligen att de snabbt innan bustoeffekten försvann måste hitta någon form av snöhög att kasta sig i, för att inte hela resultatet av den stort upplagda ansatsen bara skulle bli ömkligt. Sagt och gjort. Där låg de nu, varpå avfotografering vidtog.

När de båda med tillfälligt domnad känsel reste sig upp, visade det sig att snöhögarna misstolkats och att två överenergiska ynglingar med missriktad dådkraft framgångsrikt hade vandaliserat herrskapet Perssons rosenbuskar (storblommiga Peacerosor skulle det bli frampå sommaren, var det tänkt, innan dotterns idrottsdag kom in i bilden). Efter den utdragna fotograferingen, som kan tyckas fånga ett triumfens ögonblick men i själva verket skonsamt för alla, den solkiga snön inräknad, tiger om den snöpliga upplösningen, tog sig två rödstrimmiga unga hannar skyndsamt in i duschen för att ställa det värsta blodflödet.

Ären har gått. Rosenbuskarnas vidare öden undandrar sig åtminstone min bedömning. Ären har så småningom läkts och bleknat, och de taggar som en gång sargade oss kroppsligen har blivit ett gemensamt ganska dräpligt minne, som hakat sig fast och aldrig försvinner helt. Och för säkerhets skull finns bildbeviset kvar, som backup.

Finns det någon sensmoral att utvinna ur ovanstående? Nej, knappast. Eller, jo, kanske. Förutom det uppenbara (nämligen: Det som göms i snö, kommer fram i tö!) en mera subtil iakttagelse. Trots läkningen har ränderna aldrig gått riktigt ur. Min gode vän från ungdomen och jag har alltid behållit kontakten. Allt elände är lättare att fördrå om man inte är ensam om det.

Det är samma lärdom som vi värdar i föreningen: Vi håller kontakten. Håll ut, så är snart vinterns faror mindre påtagliga, eller åtminstone inte dolda. Det våras bakom knuten.

Bo Ralph

Välkomna till årsmöte i Göteborg den 24–25 maj 2025

Årets årsmöte går som brukligt är sedan några år tillbaka av stapeln på The Royal Bachelors' Club, Skyttegatan 1, Göteborg, lördagen den 24 maj 2025, kl. 16.30.

Dagordningen

Årsmötets dagordning omfattar bl.a.

- upprop av röstberättigade ombud och fastställande av föredragningslistan
- behandling av inkomna motioner
- överstyrelsens verksamhetsberättelse, föreningens bokslut och revisorernas utlåtande
- frågan om ansvarsfrihet för styrelsen
- val av ledamöter och suppleanter i överstyrelsen
- val av revisorer och revisorssuppleanter
- val av valberedning
- utlandsmedlemmarnas punkt.

Före årsmötet, kl. 14.30, samlas överstyrelsen för ett styrelsemöte i Sverigekontakts lokaler. Kallelse till detta möte skickas till ledamöterna i början av maj.

Årsmötesmiddagen

Efter en kortare paus efter årsmötet blir det årsmötesmiddag på samma adress. (Planera alltså att komma till årsmötet klädd för kvällens festligheter.) Klädsel: Kavaj. Royal Bachelors Club har klädkod, vilket gör slips och kavaj obligatoriskt för herrar, jeans och liknande fungerar inte.

Pris: 700 kr/kuvert.

Programmet för söndagen

På söndagen den 25 maj kl. 10.00 besöker vi det nya museet World of Volvo, Lyckholms Torg 1, bortom Liseberg. Samling 09.45 i museets entré. På World of Volvo får vi en guidad visning av såväl museets intressanta arkitektur som utställning under ca 1,5 timme. Därefter äter vi lunch i museets restaurang Ceno Brasserie kl. 11.30. Pris för visning och förtäring: 300 kronor.

Att ta sig till World of Volvo är inte så svårt. Det är ca 1,5 km att gå från Götaplatsen för den som vill ha en promenad. Det går bra att ta spårvagn 2 eller 4 från Valand eller Korsvägen till hållplatsen Liseberg Södra. Biljett till spårvagnen kan köpas i appen Västrafik. Taxi är naturligtvis också ett alternativ.

Hotell

Natten mellan lördagen och söndagen kan tillbringas på hotell Lorensberg, Berzelii-gatan 15, där vi har bokat några rum. Ett enkelrum kostar 922 kronor, och ett dubbelrum kostar 1687 kronor. Om ni vill ta något av dessa rum i anspråk, kontakta Sofia Tingsell (sofia.tingsell.@sverigekontakt.se, tel: 0733 01 51 20) senast den 5 maj.

Anmälan och information

Anmälan till årsmötet, middagen och söndagens program ska ske senast den 5 maj

The Royal Bachelors' Club

(men gärna så fort som möjligt) per telefon 0733 01 51 20 eller till sofia.tingsell@sverigekontakt.se.

Kostnaden för årsmötesmiddagen (700 kronor) och för söndagens utflykt med lunch (300 kronor) betalas direkt till Sverigekontakts bankgiro 420-5670. Har du en kostnad för hotellrum så betalar du den efter årsmötet.

Valärenden

Valärenden inför årsmötet anmäls till valberedningen: Aimée Delblanc (tel: 08 32 45 75) eller Kjell Westerlund (tel: 0490 344 04).

Välkomna!

World of Volvo, foto: Rasmus Hjortshoj

Det handlar om att leva

Anteckningar om litteratur

Otaliga gånger sedan jag lämnade det småländska föräldrahemmet i slutet av 60-talet har jag flyttat mitt bohag. Som student i Lund plockade man in pryttlarna i någon kamrats gamla bil, oftast fick allt plats med en gång. Om inte kunde resten, en bokhylla eller något, fraktas ledandes en cykel från det ena inackorderingsrummet eller studentbostadsområdet till det andra. Förflyttningarna var oftast blåsiga historier, vinden hade fritt spelrum från slätten och sundet, för det mesta från alla håll samtidigt.

När jag några år senare skulle till Bibliotekshögskolan i Borås hade jag egen bil, en SAAB tvåaktare, till brädden fylld med textilier, LP-skivor och böcker. Skrivbordet och en del andra möbler kom min bror med, han hade dragkrok på sin bil. Och på den vägen har det varit – fler och fler saker har tillfogats och nu, efter mer än ett halvsekels flyttande krävs det ett rejält fordon och armstarka människor för att få med allt.

Jag minns hur jag någon gång på hösten 1975 i Borås betraktade den lilla, visserligen välfyllda men ändå ... bokhyllan vid väggen och insåg att jag ville äga en ordentlig boksamling. Varför? Jag var ju på väg att bli bibliotekarie och skulle lätt komma att ha tillgång till snart sagt vilken bok som helst i världen. Ja, frågan är inte helt lätt att besvara, både frågan och svaret rymmer flera plan, flera dimensioner.

Böcker och läsning var aldrig något problem i mitt föräldrahem. Med en biblioteksanställd mor och en far som var lärare – och bägge dessutom från hem som var förankrade i folkbildning och politik, min farfar var dessutom folkskollärare – var det inga inneboende dolda rädslor varken för litteraturen, läsningen eller för böcker som tingestar. Ty ännu i min uppväxt kunde man höra att vissa kunde bli ”förlästa”, alltså mer eller mindre ”konstiga” och mob-

bade därför att de läst för mycket. Några av tecknen på sådant kunde vara närsynthet och glasögon, kutryggighet, ett mera utvecklat språk, kunskaper i sådant som i princip ingen annan hade, områden en bit utanför komfortzonen kanske man skulle säga nu. Jag och några nära vänner var som barn och tonåring en liten bit på väg in i det där landskapet, vilket även ledde till sociala konsekvenser och ett visst mått av utanförskap. Sådant danar.

Jag ville ha böcker därför att läsningen och litteraturen som sådan identifierade mig. Lyrik, prosa, facklitteratur i kombination med musik av alla slag, ett intresse för de bildande konsterna, och mycket annat högt och lågt som hakar på av bara farten; jag kan spåra allt det där tillbaka djupt ned i barn- domen och till den egna viljan om vad jag vill göra med åtminstone delar av mitt liv. Varje bok i mina hyllor – de är många, kan jag säga – finns där därför att den också är min berättelse, motsägelsefull som allas.

*

I skrivande stund sitter jag i frukostmatsalen på ett hotell i Berlin. En fantastisk stad att ströva i och ständigt upptäcka nytt, samtidigt som det inte tar mer än en dag tills jag hittar ett väl inslitet och, som det verkar, äktbohemiskt stamställe för eftermiddagars vila med läsande och skrivande. Det är januari 2025 och ingen kan förneka att man inte också tänker på några av mänsklighetens mörkaste år, 80 år efter andra världskrigets slutskede och för ett par dagar sedan öppnandet av Auschwitz-Birkenaus portar.

Ett av mina strövtåg i staden har givetvis gått till Bebelplatz (tidigare Opernplatz) vid den stora avenyn Unter den Linden, inte långt från Brandenburger Tor. Operan ligger här, liksom Humboldtuniversitetet och flera minnesmärken efter kriget och nazitiden, alla mycket starka i sina uttryck. Mitt på Bebelplatz finns sedan 1995 ett som är

skapat av konstnären Micha Ullman. Det utmärker sig inte genom att höja sig högt upp över våra huvuden. Nej, här går man rakt på det och måste böja huvudet och se nedåt för att uppfatta vad det är. En kvadratisk ruta, ett glasfönster genom vilket betraktaren ser ned i ett upplyst, vitt rum. Väggarna är beklädda med vita, tomma bokhyllor. Det är allt.

Just här, den 10 maj 1933, några få månader efter maktövertagandet, brände SA och nazistiska ungdomsorganisationer cirka 20 000 böcker. Det var titlar av huvudsakligen judiska författare som förklarats förbjudna och därför skulle avlägsnas ur den nya staten och medvetandet. I närheten av glasplattan och det nedsänkta biblioteket med plats för 20 000 volymer, finns en metallplatta i marken med ett berömt citat av diktaren Heinrich Heine; ”Das war ein Vorspiel nur. Dort, wo man Bücher verbrennt, verbrennt man auch am Ende Menschen” (”Det var endast ett förspel. Där man bränner böcker, bränner man till slut också människor.” Ur dramat *Almanzor*, 1820).

Böcker, litteratur är inte endast inredningsdetaljer i hemmet, på krogar, i möbelvaruhus, klädbutiker. De är potentiella hot mot vissa styrande ordningar, vissa styrande medvetanden, de betyder något. Varje bok du sätter in i din hylla är ett påstående, en yttring om tillhörighet – du väljer själv på vilket sätt.

Arne Johnsson är poet, litteraturkritiker, bosatt i Örebro. Han har tidigare i många år arbetat som bibliotekarie vid Lindesbergs bibliotek. Arne Johnsson har ofta medverkat vid språkdagar och konferenser arrangerade av Sverigekontakt och/eller Svenska institutet. Han skriver regelbundet om poesi och annan litteratur i Sverigekontakt.

Läs svenska i Sverige i sommar!

I sommar erbjuder vi dig som läser svenska utomlands en kurs i svenska på Axevalla folkhögskola. Du kan läsa svenska på A2- till C1-nivå. Du måste alltså ha kommit förbi de allra första stadierna i dina studier. Alla över 18 år är välkomna att söka och vi brukar ha deltagare i alla åldrar.

Sommarkursen kommer att innehålla lektioner i svenska på dagarna och efter undervisningen kan du njuta av naturen och de ljusa sommarnätterna och många fritidsaktiviteter. Det blir också utflykter, korvgrillning och bad – allt som är fint i den svenska sommaren!

Kursen går den 14 juli till den 1 augusti, på Axevalla folkhögskola, som ligger drygt två timmars resa med tåg och buss från Göteborg. I kursavgiften ingår lektioner, fritidsprogram, logi och all mat (frukost, lunch, middag och mycket fika!)

Läs mer och anmäl dig på formuläret på vår webbplats:
www.sverigekontakt.se

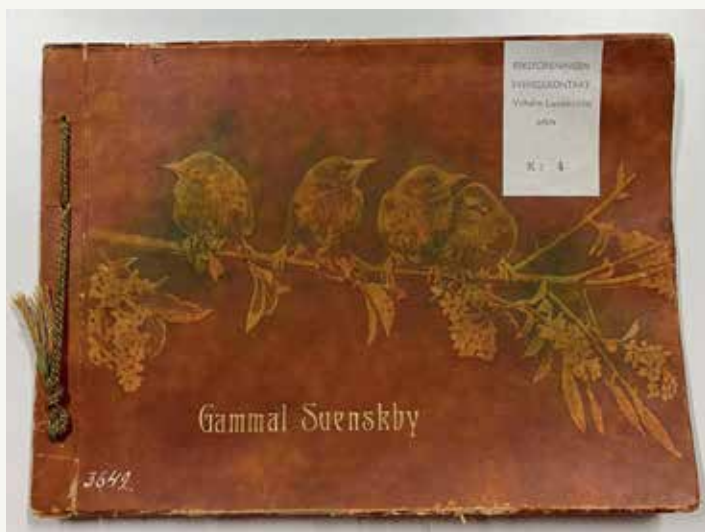
Välkommen till en föreläsning om Gammalsvenskby i Ukraina

24 april kl.18.30 på Riksarkivet i Göteborg

I Sverigekontakts samlingar, som förvaras av Riksarkivet, finns ett fotoalbum från 1918 med fotografier från Gammalsvenskby i dagens Ukraina. Albumet var en födelsedagsgåva till Sverigekontakts grundare Vilhelm Lundström på hans 50-årsdag, och det skildrar vardagen i Gammalsvenskby. Sedan 1780-talet har byn haft svenska traditioner och invånare som talar svenska.

Den 24 april hålls en föreläsning om Gammalsvenskby, där fotografierna som digitaliserats nu visas upp för allmänheten i ett samarbete mellan Riksarkivet i Göteborg och Sverigekontakt. Författaren och historikern Jörgen Hedman, som skrivit flera böcker om Gammalsvenskby och svenskarna på Runö och runt Rågerviken i Estland, talar om hur den svenska byn i Ukraina uppstod och om dess öden fram till idag.

Föreläsningen äger rum den 24 april kl.18.30 i Landsarkivets föreläsningssal på Riksarkivet i Göteborg, Arkivgatan 9. Alla är välkomna, men salen är liten och därför är föranmälan obligatorisk. Boka en plats på: bokning.gla@riksarkivet.se senast kl. 12 samma dag som föreläsningen äger rum.

I nästa nummer av Sverigekontakt publicerar vi några av de digitaliserade foton för er som inte har vägarna förbi Göteborg denna kväll.

Han och hon i förändring

Ifall man frågar språkvårdare om det är OK att använda *han* som objektsform (snarare än *honom*) brukar de lite diplomatiskt svara både ja och nej. Nej om det gäller skrift, ja om det gäller tal.

Egentligen är nog jaet oftare formulerat som ett slags neutral reservation. Man tillstår att många talare använder *han* som objektsform, och istället för att lämna upplysningar om huruvida det är korrekt eller ej (språkvården uttalar sig sällan explicit om talspråket) ger man gärna en historisk bakgrund: eftersom *han* är en gammal akkusativform är det inte så konstigt att den lever kvar som objektsform. Varför vissa även använder *hon* som objektsform (för det gör de) kan den historiska utvecklingen emellertid inte bringa någon reda i. Användning av *hon* istället för *henne* brukar därför dryftas mera sällan.

Ännu mer sällan (om ens någonsin) uppmärksammas den omständigheten att objektsformerna *hon* och *han* rentav föredras i en del kontexter, nämligen när de uppträder förenat. De flesta svensktalande skulle exempelvis föredra en mening som *Jag känner hon tjejen* (eller *han killen*) där borta framför *Jag känner henne tjejen* (eller *honom*

killen) där borta. Men hur kan det komma sig? Det stämmer ju inte alls med vad vi kanske trodde att vi visste om hur personliga pronomen ska böjas. Förklaringen är att förenat *hon* och *han* här i själva verket fungerar som ett slags demonstrativa pronomen. Och demonstrativa pronomen böjs inte i kasus.

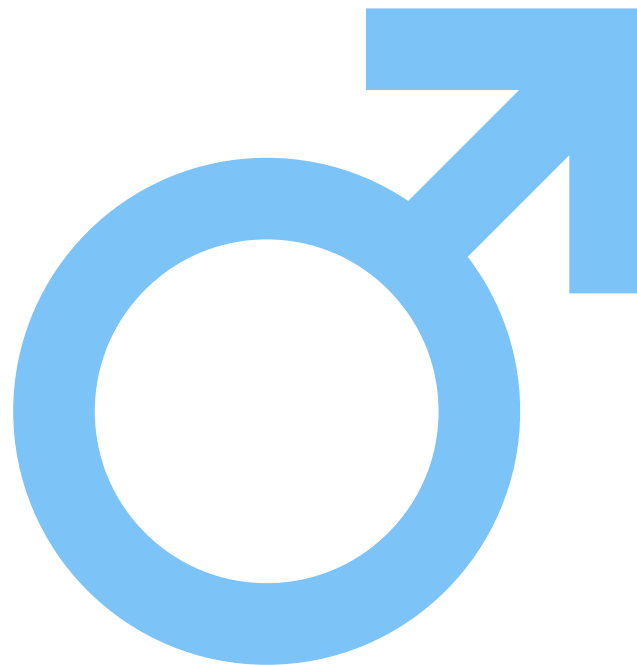
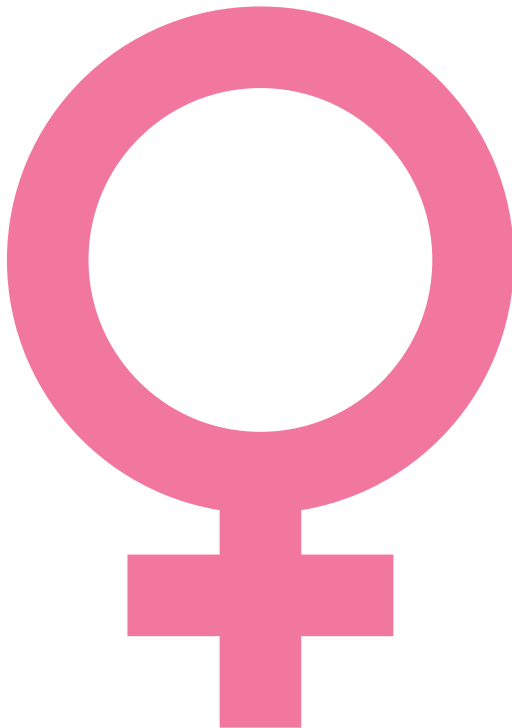
På senare tid tycks *han* och *hon* ha utvecklats vidare. Yngre människor både säger och skriver sådant som *hon långa tjejen* och *han snygga killen*. Många (inklusive jag själv), som utan att tveka accepterar den enkla föreningen (*hon tjejen*), har svårt för denna utbyggda förening. Och nu handlar det inte längre om vilken funktion frasen har. *Hon långa tjejen* är lika svår för mig att acceptera oavsett om *hon* ingår i subjektet (*Hon långa tjejen står där*) eller i objektet (*Jag såg hon långa tjejen*). I sådana fraser är *hon* och *han* bestämda artiklar.

Om man undersöker hur språk brukar förändras historiskt är faktiskt utvecklingen av *hon/han* från personligt pronomen till demonstrativt pronomen till bestämd artikel tämligen väntad. Det är precis så det brukar gå till, och exempel kan hämtas från många olika språk och språkfamiljer. Processen kallas för grammatikalisering, därför att den förändring som kan obser-

vereras innebär att ett ord blir mer och mer grammatiskt med tiden. Grammatiskt betyder i det här sammanhanget att det har en mindre självständig och närmast formell funktion. Personliga pronomen kan således uppträda helt på egen hand, demonstrativa vill helst luta sig mot ett annat huvudord, och artiklar, slutligen, kan bara uppträda som en del av en större helhet.

Att artikelfunktionen är helt ny har vi redan konstaterat. Hur länge den enkla demonstrativen (*hon tjejen*) funnits vet vi inte riktigt. Den är svår att belägga i fornsvenskan, men den finns, liksom artikelanvändningen, i många traditionella dialekter, exempelvis i Svenskinland och Dalarna. Här har dialekttalarna använt *hon* och *han* inte bara om människor (och möjligen vissa kära husdjur) som i standardspråket, utan också om döda ting och abstrakta företeelser: *veckan, hon går fort; hungern, han river*. Denna generösare syftningsförmåga har följt med in i den förenade användningen: *hon veckan* ('den veckan'); *han värsta hungern* ('den värsta hungern'). Det rör sig alltså om samma grammatiska utveckling av *hon* och *han* som i sentida standardsvenska, fast med större semantisk spännvidd.

Text: Erik Magnusson Petzell

En kryddig konferens!

Kompletterande svenska – konferens i Kuala Lumpur 21–23 februari

Kuala Lumpur är Malaysias vackra huvudstad. Där är det varmt, med ett myller av trevliga människor, maten är både god, vacker, ibland ganska stark och där reser sig två stålformationer, Petronas Towers, som ger staden en inramning och ett iögonfallande signum. Reser man hit från Europa är det långt, reser man från Nya Zeeland är det också långt och det gäller även för de som kommer från Australien och Japan. Men vad spelar det för roll när Jenny Westin och Linda Tinaeus har kallat till konferens för kompletterande svenska i Asien och Oceanien? Då kommer man gärna! Och det gjorde också drygt 40 deltagare.

Det är ett viktigt uppdrag att undervisa i kompletterande svenska och det uppmärksammade också ambassadör Niklas Wiberg genom att bjuda in samtliga lärare och föreläsare på mingel och middag i sitt hem i KL. Konferensen inleddes där med mat och dryck och roliga samtal. Hela tillställningen kändes välkomnande, stämningen var avslappnad, samtalet rullade på – och dukningen var så omsorgsfullt gjord. Placeringskort och varje servett vikt som ett kuvert med ett fint snöre omkring. Man förstår att “it takes two to tango” och att Niklas Wiberg och hans fru Anna Andersson Wiberg tillsammans hade planerat för den fina kvällen.

På lördagen inleddes konferensen med att Jenny Westin presenterade Malaysia vilket var en spännande och intressant öppning. Ett mångkulturellt land – där svenskan blir en del av denna mångfald.

Cecilia Calais presenterade SUF, Svensk Utlandsundervisnings Förening, som är en intresseorganisation för svenska utlandsskolor och svenska skolföreningar utomlands. De erbjuder just för tillfället tjänsten Polyfino, som är ett stort digitalt bibliotek, och det finns stipendier att söka – så kika gärna in på deras webbplats. SUF fyller dessutom femtio år 2025.

Linda Blomdahl från Skolverket, som är ganska ny på sin post, gjorde en grundlig presentation av vem hon är och vad hon tidigare arbetat med. Hennes huvudsakliga uppgift är att arbeta mot Europaskolorna men utlandsskolorna faller också under hennes ansvar.

Ny generalsekreterare på Sverigekontakt

är sedan september 2024 Sofia Tingsell. Hon berättade om verksamheten och uppmanade deltagarna att söka små kulturbidrag till aktiviteter som kan utgöra roliga inslag i undervisningen. Dessutom berättade hon att Sverigekontakt arbetar med att ta fram ett basläromedel i svenska för den kompletterande svenskan. Något som föreningen hoppas kan komma till nytta för svensklärarna.

Dagens huvudtalare var Anna Tebelius Bodin och hennes intresseområde är "hjärnan". Anna är en van föreläsare och har talat om detta ämne flera gånger – men hon tröttnar aldrig på det och hon är lika energisk och inspirerande att lyssna på varje gång. Så även i KL. I tre timmar var det föreläsning varvat med workshops – i ett snabbt och effektivt tempo men som ändå lämnade utrymme för funderingar. Hon betonade att eleverna måste vara producer av kunskap och inte uteslutande konsumenter, med andra ord aktiva deltagare i en inlärningsprocess. Om eleverna inte har några frågor efter en genomgång är det en varningsklocka. Det kan betyda att de inte hängt med och därmed inte har något att fråga om. Undervisning måste också bitvis vara fri från bedömning, menade hon. Detta illustrerade hon också praktiskt genom en tankeväckande övning.

Dagen avslutades med en paneldebatt där Pernilla Thakur, Rebecca Bengtsson och Jenny Westin deltog. Moderator var Linda Tinaeus. Man talade om elevernas olika förutsättningar och svårigheter, och hur man praktiskt kunde ta sig an problem. Var det läsa eller lyssna som var utmaningen och hur arbetade man med det? En svensktalande pappa och en mamma med annat modersmål kan ibland bli problematiskt för svenskinläring, eftersom pappor tenderar att arbeta mer och inte vara hemma lika mycket.

Lördagen bestod inte enbart av föreläsning och workshops utan det var

också två pauser samt lunch. Och den som väntade sig kanelbullar och kakor som fika blev kanske lite förvånade, positivt förvånade, när det serverades ris, samosas och helt enkelt "mat" till kaffet. Jättetrevligt. Lunchen var minst sagt riklig med pizza för den som längtade till Italien men också mycket lokal mat, fantastiskt. Och som vanligt trevliga samtal som ofta utmynnar i nya kontakter och nya idéer.

Det blev kväll och middag även på lördagen. Nu träffades hela gruppen på hotellet och ett specialinslag var att hurra för SUF som fyller femtio. Igen serverades den fantastiska, inhemska maten – den hade man ju velat äta ganska ofta. Som tur var låg det i kassarna, som samtliga deltagare fick, en kokbok med landets rätter. Så väl hemma är det dags att själv prova det malaysiska köket.

Det var konferens även på söndagen och den inleddes med att Linda Tinaeus kort presenterade dagens program. Därefter var det dags för språk och kursmaterial.

Sofia Tingsell, som också är språkvetare med en doktorsavhandling i svenska, talade om svenskan och svenskans utveckling och förändring. Vi har fått ett nytt pronomen "hen", nya ljud har tillkommit som "z" i "guzz", och vi går mot att tappa ett "ö-ljud". Som vanligt lånar svenskan många ord från engelska men nu kommer också konstruktioner som "tröjan kommer i flera färger" istället för "tröjan finns i flera färger". Det är vanligt att säga "jag arbetar som en lärare" istället för som tidigare "jag arbetar som lärare".

Projektledare på Sverigekontakt och läromedelsförfattare Eva Hedencrona, presenterade ett antal läromedel som kan fungera inom den kompletterande verksamheten. Det är möjligt att följa kursplanen genom att använda dessa böcker men det är svårt med läromedlen i heterogena åldersgrupper. Så riktigt perfekt blir det inte.

Majema förlag, Gleerups och Student-

litteratur hade skänkt de 40 kilo läroböcker som fanns med i väskan till Kuala Lumpur – så ett stort tack till dessa förlag. Om någon behöver ytterligare tips och råd kring läromedel så går det bra att kontakta Eva.

Jo, en sak till! I Sverige finns idag läromedelsbidrag att söka – bidrag när man köper just skolböcker. Detta borde vara möjligt även utomlands.

Jenny Westin pratade om antagning till universitet och hur utländska betyg räknas om. För att själv orientera sig är det enklast att gå in på antagning.se.

Linda Blomdahl gick igenom vad som krävs för att starta en skolförening och de krav som ställs respektive inte ställs på vad man förväntas uppfylla inom den kompletterande svenskan. Det kan till exempel handla om att man inte har någon skyldighet att tillhandahålla bibliotek, eller att hjälpa barn med olika diagnoser.

Sista punkten var ett panelsamtal om praktiska saker som försäkringar för skolbarnen. Det visade sig vara en viktig fråga eftersom ambulanskostnader inte täcktes av en typ av försäkring och då blev det problem om en ambulans måste tillkallas. Flera skolor hade löst problematiken med vad skolan erbjöd respektive inte kunde ansvara för, genom att utforma ett papper som tydligt talar om vad som gäller i olika situationer.

Så blev det då dags att säga adjö för denna gång! Linda och Jenny och deras "crew" såg fortfarande pigga och glada ut! Det hölls tacktal, så klart! Utan Svenska skolan i Kuala Lumpur och deras hårda arbete – ingen konferens. Och all heder till dem som skapat en rolig och kryddig blandning av allt möjligt som vi nu får processa när vi kommer hem. Dessutom är det kanske så att vi nu förstår lite bättre hur vi tänker – tack vare Anna och hennes hjärnprat.

Inte riktigt slut ändå – för det blev ju lunch – som vanligt underbart god. I stället för att åka hem till soffan och placera fötterna högt tog sedan Jenny med gruppen på stadsvandring. Det är bara att hoppas att alla fick lite vila efter allt det hårda arbetet! Så stort, stort tack för en fin konferens och nu hoppas vi alla på Tokyo nästa gång.

Text: Eva Hedencrona

Två Sverigefrämjare

Med språket i resväskan

Sverigefrämjare Anna Andersson Wiberg är lärare i kompletterande svenska vid Kuala Lumpur International School.

Det hävdas att det med jämna mellanrum är bra att byta jobb, det är både utvecklande och skakar om gamla invanda rutiner. Man översköls av nya intryck och man behåller sin flexibilitet, men det krävs styrka och initiativkraft.

Flytta och fixa

Till kategorin "jobbytare" hör Anna Andersson Wiberg, men hon byter inte bara arbete utan också land, med andra ord dubbelt upp. Anna är utbildad F-6 lärare i svenska, matematik, samt natur- och samhällsorienterande ämnen. Sedan september 2024 bor hon i Kuala Lumpur tillsammans med sin familj: man och dotter. Två andra barn bor i England respektive i Sverige. Annas man är diplomat och det förklarar flyttandet, men gör inte bytet av arbeten lättare.

Det tar en stund att aklimatisera sig i ett nytt land, och mycket ska organiseras och fixas: banktjänster, mobilabonnemang, skola till dottern och så vidare. Anna har helt enkelt inte hunnit börja på sitt nya arbete som lärare i svenska på den internationella skolan i Kuala Lumpur. Men snart. Tidigare arbetade hon på Svenska skolan i Rom, i Los Angeles samt på FN-skolan i New York, och mellan varven var hon hemma i Sverige och undervisade.

Kompletterande svenska i världen

På frågan om den kompletterande undervisningen bedrivs på liknande vis världen över, svarar hon ja. En skillnad är att barnens språkkunskaper beror på om de har en svensktalande mamma eller pappa. Det har visat sig, menar Anna, att språkinläringen påverkas i positiv riktning om det är mamman i familjen som talar svenska. Utmaningen blir oftast större för läraren, generellt sätt, om det är pappan som är länken till det svenska språket.

Ibland pratas det om – inom den kompletterande undervisningen – att barn har svårt att komma till skolan och då missar en del av undervisningen. Det stämmer inte riktigt med Annas erfarenheter, utan hon menar att barnen i Los Angeles dök upp vid varje tillfälle och så var också fallet i New York, medan det var något mer skiftande i Rom.

Inom den kompletterande svenskan är grupperna heterogena och läraren måste många gånger handskas med barn i olika åldrar och med olika förkunskaper i en och samma grupp. För att kunna hålla ihop klassen menar Anna att det underlättar om man väljer uppgifter som handlar om samma sak men på olika svårighetsnivåer. Leka och sjunga, rim och ramsor är alltid bra, men att inleda lektionen med att läsa ur en bok fungerar inte alltid. Barnen är trötta när de kommer, och somnar lätt när läraren läser, berättar Anna. Hon fortsätter:

– Fokus för mig ligger på de fyra färdigheterna tala, läsa, skriva och lyssna och jag ser alltid till att ha en röd tråd i allt jag gör.

Läroböcker till undervisningen köper Anna med sig från Sverige, stoppar i väskan och transporterar till eleverna.

– Men material behöver inte alltid utgöras av böcker för vi firar både semmel- och väffeldagen, säger Anna.

Hur svårt svenska upplevs vara har med familjesituationen att göra: Hur ser vardagen ut? Hur levande är språket hemma och hur ofta åker familjen till Sverige?

I Annas klasser runt om i världen kan det vara runt fem till

sex barn och hemma i Sverige runt 30. Det är inte alltid enklare att ha få elever, som man kanske kan förledas att tro, utan det kräver mycket förarbete från lärarens sida, eftersom gruppen ofta befinner sig på olika nivåer.

På frågan om samarbete med kollegor berättar Anna att det beror på hur många lärare man är i gruppen. I Italien fanns många lärare, utbildade lärare och där var samarbetsviljan stor.

Föräldrarna har rimliga förväntningar på vad barnen lär sig och merparten vet att kravet för att läsa svenska är att språket ska vara ett levande språk i hemmet.

Det viktiga uppdraget

Anna understryker att det är roligt att flytta; det medför mycket nytt och spännande. Och det är viktigt att njuta i stunden. De egna tre barnen har hon tagit med sig till kompletterande svenska, trots att de talar språket hemma. Anna menar att det, för dem, främst handlade om skrivträning som man inte kan få i hemmet. Och det har gått bra; dottern är färdigutbildad, sonen på väg och den yngre dottern är med i Kuala Lumpur.

Annas man är Sveriges ambassadör i Malaysia, och det är på sitt sätt Anna också. Att undervisa i svenska världen över är ett oerhört viktigt uppdrag. Barn har möjlighet att behålla sitt modersmål, de får chans att studera på svenska universitet och Sverige får på sikt representanter på alla kontinenter. De som bidrar till detta, som Anna, kan verkligen kallas för Sverigeambassadörer.

Text: Eva Hedencrona

Några tips från Anna

- Inled lektionen med en lek eller låt barnen berätta något: deras favoritfärg, favoritdjur etc.
- Sjung mycket med de yngre barnen.
- Arbeta med rim och ramsor, det är alltid bra att hära.
- Använd samma upplägg för dina lektioner – det skapar en ram och en trygghet för eleverna.
- Arbeta gärna med något tema, det hjälper till att hålla ihop en heterogen grupp.

Bild: Unsplash

En plats i solen!

Sverigefrämjare Martin Björklund, lärare vid Svenska skolan på Gran Canaria

Martin Björklund, lärare på Svenska skolan på Gran Canaria, står vid skolans port och tittar ut över havet – iklädd shorts och skolans tröja med emblem. Detta är hans plats i solen men han har faktiskt en plats i regnet också eftersom han under många år har bott i Göteborg. Sol eller regn? Martin och hans fru har en överenskommelse om att vart nionde år måste familjen flytta utomlands.

Från Peking till Gran Canaria

Det hela började när Martin, som då arbetade på Ånässkolan i Göteborg, stod inför det faktum att han skulle bli övertalig. Lägligt nog fick han nys om lärarlyftet – ett sätt att öka sin behörighet genom att läsa in fler ämnen. Martin har en låg- och mellanstadielärarexamen och hans fru arbetade då mot Kina och hennes förslag var att de helt enkelt skulle flytta till Peking ett tag. Martin kunde läsa in sina ämnen och göra praktik på Svenska skolan. Det var där och då som det gemensamma beslutet om att göra en förändring vart nionde år fattades.

Det blev Peking och sedan Göteborg igen. Tiden gick, och helt plötsligt hade det gått nio år. Paret ville till ett varmt land, Martin kikade på Skolverkets hemsida och skickade sin ansökan till skolor i Europa och Afrika. Ganska snart insåg han att något utlandsjobb kommer han inte att få, vilket var lite av ett streck i räkningen eftersom han redan fått sin tjänstledighet beviljad. Det svaret nöjde sig inte Martins fru med, utan han fick uppmaningen att skicka en spontanansökan till samtliga skolor där vädret var gynnsamt. Detta var under påsklovet och när ledigheten var slut hade Martin fått jobb på Svenska skolan på Gran Canaria.

– Det här jobbet fick jag eftersom jag hade pluggat it, berättar Martin, så studierna i Peking ledde till Kanarieöarna.

Tillbaka igen

Det blev ett år i Spanien och sedan hem till Göteborg igen, med ett rektorsjobb och sedan en förstelärartjänst med utvecklingsansvar inom it. Men det var ju lite regnigt och ruggigt, så när det blev barnledighet flyttade familjen tillbaka till Kanarieöarna. Nästa flytt hem till Sverige gick med ett kort stopp i Göteborg till Söderköping. Trots det fina huset och det nya livet i den

svenska idyllen var det något som drog i Martin och hans fru. De ville gärna tillbaka en gång till – till Gran Canaria. I familjen finns det tre barn och de måste också vara med ”på tåget”, menar Martin.

– Vi kan inte bryta upp, tvinga barnen att lämna kompisar och skola bara för att vi vill till ett annat klimat, säger han. Men en dag tyckte de två äldsta barnen att lillebrorsan också måste få möjlighet att gå på den skola de hade gått, och ”det nionde året” var på gång igen.

Martins fru har sin egen verksamhet, så hon har att göra, Martin jobbar i skolan och där finns de tre barnen.

– Spansk standard är inte riktigt som svensk standard så man måste ge det några veckor innan allt fungerar, menar Martin, som nu konstaterar att alla trivs jättebra.

– Den lilla killen är så förtjust i sin nya skola att han till och med sover i sin skoltröja.

Den vana flyttaren

Martin själv är en van ”flyttare” eftersom hans pappa var fotbollstränare och arbetet medförde olika arbeten på olika orter. Det blev både Växjö, Bergen, Kalmar och Göteborg under hans uppväxt. Och sport blev en stor del av Martins liv, precis som it där han är del av en exklusiv grupp: GEG – Google Educator Group Sweden – tillsammans med sex personer som alla tillhör ett stort världsvitt community. GEG är en webbplats som är till för att stödja lärare och it- och ikt-ansvariga på skolor i Sverige genom att erbjuda information, resurser och möjligheter att nätverka. Den erbjuder också ett forum för lärare att ansluta sig till för att få till ett gemensamt lärande och kunskapsdelande inom Google Workspace for Education.

Sport då? Det blev

innebandy på elitnivå och nu har sporten blivit en fin del av skolans verksamhet.

– Nu har jag arbetat i 18 år som lärare, berättar Martin, och inget blir så bra som här på Kanarieöarna, menar han. Det är ordning och reda och mottot är positiv förstärkning samt att motarbeta dåligt beteende, och det efterlevs.

– Undervisningstiden utnyttjas maximalt och vi har naturligtvis mobilförbud, fortsätter han. Så här trivs vi, alla fem, och frågan är hur länge vi kan stanna. Det handlar om skola för barnen, kompisar och hur vi vill bo i framtiden, och en sak är säker, vi är en familj som gillar att vara med varandra, så vi måste vara överens om var vi ska bosätta oss, avslutar Martin.

Just nu verkar alla vara nöjda med skolan, studier, solen, sporten och de salta baden. De har hittat sin plats i solen, trots att det där med nio år faktiskt inte alls verkar stämma!?

Text: Eva Hedencona

Léonard de Vinci - Uomo di Genio

Il genio di Leonardo da Vinci si manifestò in una straordinaria varietà di campi: arte, architettura, ingegneria, scienza, medicina, anatomia, geologia, botanica, matematica, astronomia, geografia, cartografia, topografia, urbanistica, meccanica, ottica, acustica, idraulica, aeronautica, paleontologia, zoologia, mineralogia, chimica, metallurgia, pittura, scultura, disegno, architettura, ingegneria, scienza, medicina, anatomia, geologia, botanica, matematica, astronomia, geografia, cartografia, topografia, urbanistica, meccanica, ottica, acustica, idraulica, aeronautica, paleontologia, zoologia, mineralogia, chimica, metallurgia.

Disegno di Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci

Il genio di Leonardo da Vinci si manifestò in una straordinaria varietà di campi: arte, architettura, ingegneria, scienza, medicina, anatomia, geologia, botanica, matematica, astronomia, geografia, cartografia, topografia, urbanistica, meccanica, ottica, acustica, idraulica, aeronautica, paleontologia, zoologia, mineralogia, chimica, metallurgia.

Il genio di Leonardo da Vinci si manifestò in una straordinaria varietà di campi: arte, architettura, ingegneria, scienza, medicina, anatomia, geologia, botanica, matematica, astronomia, geografia, cartografia, topografia, urbanistica, meccanica, ottica, acustica, idraulica, aeronautica, paleontologia, zoologia, mineralogia, chimica, metallurgia.

Il genio di Leonardo da Vinci si manifestò in una straordinaria varietà di campi: arte, architettura, ingegneria, scienza, medicina, anatomia, geologia, botanica, matematica, astronomia, geografia, cartografia, topografia, urbanistica, meccanica, ottica, acustica, idraulica, aeronautica, paleontologia, zoologia, mineralogia, chimica, metallurgia.

A grid of 12 display cases containing various artifacts: a plate, a trophy, a book, a drawing, a map, a document, a small sculpture, a model, a piece of fabric, a piece of wood, a piece of metal, a piece of paper.

Leonardo da Vinci

Il genio di Leonardo da Vinci si manifestò in una straordinaria varietà di campi: arte, architettura, ingegneria, scienza, medicina, anatomia, geologia, botanica, matematica, astronomia, geografia, cartografia, topografia, urbanistica, meccanica, ottica, acustica, idraulica, aeronautica, paleontologia, zoologia, mineralogia, chimica, metallurgia.

Minnesplatsen i Lützen i ny gestaltning

Museum Lützen 1632

En förutsättning för det nya museet var de omfattande arkeologiska undersökningar som genomfördes på slagfältet mellan åren 2006 och 2011. De initierades av den dåvarande borgmästaren Maik Reichel och de första resultaten presenterades i den stora Gustav Adolfutställning som staden i samarbete med Lützenfonden och med kraftfullt stöd från Livrustkammaren i Stockholm organiserade 2007. Därefter tog delstaten Sachsen-Anhalts chefsarkeolog Harald Meller sig an projektet och satsade stort. Drygt en tredjedel av det forna slagfältet har undersökts enligt moderna slagfältsarkeologiska metoder.

Med hjälp av metallsökare hittades cirka 12 000 föremål i det övre markskiktet (ner till en spadlängds djup). Naturligtvis hade inte allt som hittades sitt ursprung 1632, men 3 500 föremål kunde kopplas till slaget. GPS-koordinaterna för varje enskilt fynd fastställdes direkt på plats och fördes över till en karta. Majoriteten av fynden utgjordes av musköt- och pistolkulor. Inte mindre än 2 700 kulor hittades på båda sidor om den gamla landsvägen – avlossade av ryttare och fotfolk den dimmiga novemberdagen. Resultatet av karteringen visade två särskilt tydliga stridsplatser. Den ena var det område där den högra kejsarliga flygeln hade stått (nära Lützen). Den andra var platsen för den högra svenska flygeln, där Gustav II Adolf kämpat och fallit (ungefär vid dagens minnesplats). Analysen av kulornas storlek och deras fördelning över fälten gav viktiga upplysningar om slagets förlopp.

Förutom kulor hittades fragment av soldaternas utrustning: knappar, spännen och remmar som slitits loss under närstrider och trampats ner i marken. Arkeologer från Tyskland, Sverige, Skottland och England fann mängder av skärpspännen, bjällror från hästremmar, bokspännen, fingerborgar, flasktappar, gjutformar för blykulor, vikter, små figurer, mynt och annat.

Efter ett systematiskt sökande hittade man 2011 en massgrav, just där striden stått som hetast på den högra kejsarliga flygeln. Graven undersöktes inte på fältet i Lützen, utan det 55 ton tunga blocket delades i två delar som lyftes med en jättelik kran och transporterades till laboratoriet i Sachsen-Anhalts museum för arkeologi och fornminnesvård i Halle. Av undersökningarna framgick att de 47 männen i graven varit mellan 15 och 50 år gamla när de dog och att de haft tandproblem (karies), allhands läkta benfrakturer och att de lidit av brist- och infektionssjukdomar (skörbjugg, parasiter).

Påfallande många hade skullskador förorsakade av dödliga hugg eller skott, vilket tyder på att de tillhört en fotbrigad som attackerats av tungt beväpnade ryttare. Isotopundersökningar av tandemaljer visade att några av männen kan ha härstammat från Skandinavien. Jämförelser med de skriftliga källorna pekar mot att de flesta av männen i graven tillhört den ”blå brigaden”, en av Gustav II Adolfs kärntrupper som till övervägande delen bestod av nordtyska legosoldater.

På viktiga punkter kompletterar de här vetenskapliga undersökningarna bilden av slaget vid Lützen. Nu presenteras de i den nya byggnad som var det vinnande förslaget i den internationella arkitektävlingen 2017.

Minnesplatsen och den nya utställningen i Dalahuset

Från det nya museets entré kommer man genom en dörr i den långa glasfasaden direkt ut till minnesplatsen med Gustav Adolfmonumentet, kapellet och de svenska dalahusen.

Temat för den nya utställningen i dalahuset är minnet av Gustav II Adolf, hur det har levt kvar och förändrats över tid. Ett första avsnitt fokuserar på den dåtida svenska propagandan och dess utnyttjande av den kända symbolen Lejonet från Norden. Kungens nära släktförbindelser till det tyska riket illustreras med hjälp av porträtt bakom små luckor, markerade med mor, syster, svåger osv. Hans stridsframgångar och den svenska arméns krigsbyten tematizeras liksom de starka reaktionerna på hans död. I en kort video berättar han själv om sin bakgrund och sitt liv.

En andra avdelning beskriver hur ett stenblock på den förmodade dödsplatsen blev centrum för en kult, och hur minnet av kungen kopplades till frihetsbegreppet. Gamla kopparstick visar storstilade planer på monument som aldrig uppfördes och den enkla utsmyckning som platsen fick. En video presenterar åtta tidiga besökare på platsen.

När slutligen det nuvarande järnmonumentet restes över stenen 1837 var begejringen för den protestantiska frihetshjälten stor. Mängder av besökare kom och skrev sina namn i en gästbok. Den visas i original och i den tredje videon finns exempel på hälsningar, siluettklipp och verser från gästboken.

Polariseringen i det nygrundade tyska kejsarriket efter 1871 åskådliggörs genom exempel på ett frenetiskt hyllande av Gustav II Adolf på protestantisk sida och ett lika frenetiskt fördömande på katolsk sida. De allt starkare banden mellan Sverige och Tyskland under 1800-talets sista decennier skildras, och den sista videon visar det hundraåriga svenska engagemanget från 1907 – med ett särskilt inlägg om den seglivade legenden att platsen skulle vara ”svenskt territorium”.

Översikten över minnets och minnesplatsens utveckling under snart 400 år avslutas med en samling kuriosa under rubriken: Gustav II Adolf finns överallt. På bakelser och silverkannor, i filmer, på tenntallrikar, som ryttarstatyett, klippdocka, ölkreklam, seriefigur...

För staden Lützen sköter museichefen Manuela Dietz och hennes medarbetare den nygestaltade minnesplatsen med stor entusiasm. Det finns audioguider på svenska, tyska och engelska och i dalahuset ett quiz för barn.

Varmt välkomna till Museum Lützen 1632 och Gustav II Adolfs minnesplats!

Text: Maik Reichel och Inger Schuberth

Gustav II Adolfs återfärd till Sverige

Del 3

Vi har i tidigare nummer av Sverige-kontakt fått följa i spåren på Gustav II Adolfs sista resa mot Sverige, efter hans död i Lützen.

Vi har lämnat Weißenfels med Gustav II Adolfs bår. På bilden ser vi hur Gustav II Adolfs lik skildras utanför borgen i Weißenfels.

Till borgen återkom den svenska armén ett tiotal år senare, 1644, under ledning av Kaspar Kornelius Mortaigne de Potelles, general i den svenska armén under trettioåriga kriget. Den 17 december 1644 utfärdade generalen Mortaigne, en order om att ”att riva huset där, från vilket man ska vänta på skada eller försvar, till det yttersta”. Det blev dödsdomen för Weisenfels borg. Svenskarna gick mycket grundligt till väga. Sprängningarna och förstörelsen pågick i flera dagar. Allt som återstår idag av den en gång så imponerande fästningen är en hög med bråte.

Pretzsch

Vår färd går vidare över Pegua, Borna, Grimma och Eilenburg. Vårt nästa stopp blir i Bad Schmiedeberg med ortsdelen Pretzsch. På denna ort stannade, mellan den 27 och 28 november 1632, den svenske kungens liktåg. Hjaltekungen blev utlagd i kyrkan med stor sympati från de protestantiska kristna innan han förflyttades vidare mot sitt hemland.

Senare under trettioåriga kriget förstördes orten nästan helt. Svenskarna ville jämna platsen med marken. Kanonkolor inmurade i slottsmuren vittnar än i dag

om detta. Av de 146 gårdar som fanns före 1634 fanns bara 12 kvar efter svenskarnas belägring. De omgivande byarna drabbades på liknande sätt. Merschwitz, till exempel, utplånades helt. Omkring 1637 bröt pesten ut.

Några svenska minnesmärken annat än vad sägen eller folkmun har fört vidare finner vi inte. Svenska trupper under 30-åriga kriget brände 1637 ner staden Bad Schmiedenbergs och stadskyrkan, får vi oss berättat. År 1640 kollapsade valvet i kyrkan till följd av branden.

Wittenberg

Resan går vidare mot Wittenberg där Martin Luther spikade upp sina 95 teser på kyrkporten. Vägen in till Wittenberg går över en bro som förbinder västra sidan med den östra sidan av floden Elbe. Tyskarna säger att Elbe betyder 'den strömmande floden'.

Martin Luther levde här mellan 1483 och 1546. Här inledde han reformationen för mer än 500 år sedan. Den förändrade både kyrkan och samhället.

Wittenberg var i början av 1600-talet en ort dit det kom många betydande studenter, men genom trettioåriga krigets utbrott skedde en förändring. För att förbereda sig för en militär konflikt förstärktes år 1626 fästningsmurarna och fästningens besättning förstärktes med stridsutbildade stadsbor. Även om Wittenberg kom lindrigt undan, led de omkringliggande mindre orterna av brandskattning. Man hotade att bränna ner hela samhället om inte ortens befolkning betalade en summa pengar till ockupanterna. De närliggande orternas befolkningar sökte sin tillflykt bakom stadens murar. Befolkningen minskade trots inflyttning till följd av näringsbrist och flera utbrott av pest.

Om vi hoppar fram några år efter Gustav II Adolfs död till år 1937 kom en svensk för att inta Wittenberg. Han beskrevs av sin samtid som en otäck drinkare och översit-

tare som gav sina soldater all frihet att plundra och våldta för att hålla dem nöjda. Han ville att de svenska arméerna skulle förse sig med pengar från riket och på så sätt säkra erövringarna. Mannen var Johan Banér. Staden försvarade sig mot Banérs angrepp. När angreppet misslyckats brände svenskarna den 17 januari träbron över Elbe.

Det var ett betydligt trevligare den första september 1631 när Sveriges kung Gustav II Adolf välkomnades till Wittenberg. Då välkomnade universitetet den svenske kungen Gustav II Adolf, som hade korsat Elbe nära Wittenberg med sina trupper. Kungen försäkrade professorerna vid universitetet om beskydd. Sveriges intervention i trettioåriga kriget firas till en början i Wittenberg.

Stadsfullmäktige i Wittenberg gav en okänd målare i uppdrag att skapa en målning av den svenske kungen. Denna okände mästare erhöll enligt stadsräkenskaper lön den 19 februari 1633. Målningen av Gustav Adolf restaurerades 2006. Den förfalskade övermålningen från 1900-talet togs bort för att återfå den ursprungliga barockmålningen från 1600-talet.

När vi kommer in i Wittenberg möts vi av minnestavlor från svenskar som har besökt

Wittenberg. Minneskyltarna finns runt om på Schloßplatz. Gustav II Adolf var här 1631.

Kung Karl den XII var i Wittenberg den 20 februari 1707. Det var innan hans fälttåg mot Ryssland som började 1708.

Nathan Söderblom, den svenske nobelpristagaren, lutherske teologen och ärkebiskopen i Uppsala stift blev hedersmedborgare i Wittenberg 1928.

Natan Söderblom var vid åtskilliga tillfällen och predikade i Wittenberg.

Wittenberg säger om Natan Söderblom: ”Den store och trogne förkämper för dr Martin Luthers läror i tacksamt erkännande av hans oförgångliga tjänster till den kära, protestantiska tros läran.”

Slottskyrkan, även känd som Reformationens kyrka, är en protestantisk kyrka i Lutherstadt Wittenberg. Den har varit ett av UNESCO:s världsarv sedan 1996. Den anses vara startpunkten för reformationen, efter att Martin Luther hade distribuerat sina 95 latinska disputationstester härifrån den 31 oktober 1517. Till denna kyrka anlände kung Gustav II Adolfs kropp den 28 november 1632 och visades offentligt här under några timmar den 29 november. Begravnings-tåget med kungens kropp lämnad Wittenberg senare under december samma år.

På väg mot målet som är Slottskyrkan. Passerade ett matställe med Gustav II Adolf skylt. Ett gott öl som bär hans signum.

Väl framme vid kyrkan där Gustav II Adolfs lik låg under återtalet till Sverige. På kyrkotorget (Kirchplatz) finns ytterligare ett minnesmärke om Gustav II Adolf.

Porten till kyrkan är nog en av de mest fotograferade portarna i världen. Porten till slottskyrkan i Wittenberg där Martin Luther spikade upp sina 95 tesor.

Minnesmärken i Wittenberg

I kyrkan finns en hel del svenska minnesmärken. Gustav Vasa eller rättare sagt hans vapensköld finns i kyrkan. Sedan 1892 har galleriets bröstvärn, som omfattar hela kyrkorummet, upptagits av 52 vapensköldar för kurfurstar, hertigar, prinsar, grevar och riddare, som på olika sätt främjade reformationen och Luthers arbete. Den svenske kungen Gustav Vasas vapensköld har inkluderats i denna serie.

I de två nedre fönstren på den norra väggen till vänster om galleritrappan kan man se sex glasporträtt av europeiska reformatorer på 1500-talet. De donerades 1983 av Evangeliska kyrkan i unionen för att utöka det ensidiga urvalet av tyska förgrundsgestalter i reformationen. De medaljongformade porträtten är skapade

av grafikern Renate Brömme utifrån historiska förebilder i grisaillemåleri. För att skapa den eftersträlvade illusionen av djup byggs grisaillemålningen upp av många färgskikt i olika grå nyanser, som utifrån en tänkt ljusriktning fördelas för att visa skuggor. I det vänstra fönstret kan man se Olaus och Laurentius Petri. Olaus Petri (född 1493) och hans bror Laurentius (född 1499) var de främsta ledarna för den lutherska rörelsen i Sverige. Båda studerade här i Wittenberg, där de influerades av Martin Luther. Tyvärr blev mina bilder riktigt dåliga p.g.a. ljusinsläppet. Det finns bara en sak att göra och det är att återkomma vid rätt tid och vid rätt solsken.

Vårt mål med Wittenberg var att finna platsen där Hjältkungen låg under några timmar den 29 november 1632. Hur skall jag kunna styrka att det är rätt plats? Det går säkert inte så det är bara att göra det bästa av situationen.

Vi utgår från en sedel från 1922. Nöd-sedlar i papper som trycktes och cirkulerade i Tyskland under inflationsperioden från 1917 till 1922 av städer och kommuner, men också av privatpersoner. Deras giltighetstid var begränsad. En kejsarlig lag av den 17 juli 1922 förbjöd vidare utgivning av seriesedlar och andra nödpengar. Wittenberg gav ut denna nödsedel med ett motiv av Gustav II Adolf och hans namnteckning. Trycket är inte av någon högre kvalitet men man ser klart och tydligt att det är ”Lejonet från Norden”.

Vårt intresse är baksidan på sedeln.

Motivet på baksidan av nödsedeln är Gustav II Adolfs kista i Slottskyrkan i Wittenberg. Konungen vaktas av sina soldater i stridsuniform, en man knäböjer och lägger ned en krans. Vad som vi har intresse av är att Martin Luthers grav också är avbildad. Det är en ledtråd som heter duga för oss. Bilden ovan visar Martin Luthers grav i Slottskyrkan vid predikstolen.

Vårt mål i Wittenberg är uppnått, vi lokaliserade platsen där Gustav II Adolf låg tack vare nödsedeln information. Eller har sedeln konstnär kanske tagit sig konstnärliga friheter? Bilden i kyrkan är tagen på den plats där nödsedeln konstnär också har gjort sin bild.

Text: Sven Vindelstam

**Jag är
trespråkig!**

Strax före jul kom det ett inspelat röstmeddelande på familjechatten i WhatsApp. Det var dottern som pratade med sin drygt tvååriga son, vårt barnbarn:

- Morfar, morfar, sa barnbarnet, och visste inte riktigt hur han skulle fortsätta.
- Vad var det nu du skulle säga? hjälpte dottern honom.
- Morfar, morfar, började barnbarnet om och fortsatte: *Je suis trilingue, je parle trois langues.*

Family language policy

Det finns ett speciellt forskningsfält som handlar om flerspråkighet i familjen, Family Language Policy (FLP). Främst intresserar sig forskningen inom FLP för de val som görs i familjen om vilka språk man använder med vem, men också när och hur språken används, det vill säga vilken språklig policy man har i familjen. De språkliga valen kan vara medvetna som omedvetna, och det är långt ifrån givet att samtliga familjemedlemmar är eniga om vilka språk som ska användas och med vem.

När jag och min familj hösten 1999 flyttade till Genève i Schweiz, blev flerspråkigheten en del av vår vardag. Efter att jag doktorerat i svenska som andraspråk vid Göteborgs universitet 2017, har jag en tjänst som lektor på universitetet och pendlar nu mellan Sverige och Schweiz. Min avhandling handlar om utlandssvenska ungdomars språkanvändning i familjen, men också i skolan och på fritiden.

När vi flyttade till Schweiz fortsatte vi att prata svenska i familjen. Eftersom barnen gick i franskspråkig skola kom franska rätt snabbt in i hemmet och våra liv, men vi behöll svenskan som familjespråk. I många familjer har föräldrarna olika modersmål, vilket kanske leder till att ett av språken blir dominerande i familjen, eller att man delar upp språken så vardera föräldern pratar varsitt språk med barnen, men använder ett av språken, eller ett tredje språk, sinsemellan. Emellertid utgör ju inte en familj en isolerad ö, vilket ofrånkomligen resulterar i att andra språk på olika sätt kommer in i familjen, till exempel genom vänner, TV, läxor, sociala medier och dataspel, med resultatet att språkanvändningen i familjen kan bli lite rörigare än det ideala förhållande man till en början kanske hade tänkt sig.

Family Language Policy (FLP) är liksom flerspråkighet ett ungt forskningsfält. Flerspråkighetsforskningen tog fart i början av 1900-talet, och då började också forskare

intressera sig för flerspråkigheten i hemmet. Till en början studerade forskarna ofta de egna barnens språkliga utveckling i sina respektive språk. Forskarna utgick från den strategi som har kommit att kallas OPOL (One Parent – One Language), där respektive förälder konsekvent pratar sitt modersmål med barnen, och sedan skrev de ner sina iakttagelser om barnets språk i en dagbok.

Transfer

I mitten av 1900-talet skiftade sedan fokus från barnets språkliga utveckling i respektive språk, till hur barnets olika språk, vilket i de flesta studier var två språk, påverkade varandra och hur det avspeglade sig i barnens prat. Exempel på sådan påverkan kan vara att barnet tar med sig mönster för verbböjning från det ena språket och för över till det andra språket, där mönstret för verbböjning såg annorlunda ut. Som exempel kan barnbarnets förklaring tas om hur brandbilens vattenslang fungerar: *C'est pour spruter* där *spruter* kommer från det svenska ordet *spruta* men med den franska regelbundna verbböjningen *-er*. Den här sortens påverkan kallas med en språkvetenskaplig term *transfer*.

Omgivningens betydelse

I slutet av 1900-talet övergick forskningen inom FLP till att se hur stor påverkan den sociala omgivningen som familjen och barnet var en del av hade på familjens språkanvändning i hemmet. Skolan till exempel utgör ofta en stor del av barnens liv, och det är vanligt att de språk som barnen använder i skolan blir en stor och viktig del i familjelivet. Ofta är det också i skolan som barnen träffar vänner, som de sedan umgås med på fritiden. Det är inte heller ovanligt att föräldrarna, som ett resultat, börjar umgås eftersom de stöter på varandra genom barnen. Hur man inom familjen förhåller sig till den här språkliga yttre påverkan kan vara komplicerat för en del, men inte speciellt bekymmersamt för andra. Omvittnat är dock att många föräldrar upplever det som svårt, och ibland sorgligt, när de ser att ett språk, vanligtvis det som talas i det omgivande samhället och/eller i skolan, tar över.

Så här långt har forskningen inom FLP främst intresserat sig för familjer från en västerländsk medelklass. Familjerna kan

bäst beskrivas som traditionella kärnfamiljer, med två föräldrar bestående av en mamma och en pappa. Flerspråkighet i familjen utgjordes till stor del av västerländska språk och något prestigefyllt världsspråk som t.ex. engelska. Föräldrarna som deltog i studierna använde sig över lag av OPOL-strategin, dvs. de pratade konsekvent varsitt språk. I början av 2000-talet börjar man emellertid inom forskningsfältet FLP intressera sig för flerspråkigheten inom andra mindre traditionella familjekonstellationer, så kallade stjärnfamiljer eller regnbågsfamiljer, t.ex. familjer med en förälder, HBTQ-familjer med flera mammor eller pappor eller skilda föräldrar med delad vårdnad och nya familjer. Forskningen började också intressera sig för FLP i familjer som flytt oroshärdar och krig från den södra och östra delen av världen, och invandrat till den västerländska delen, men även familjer som lever under mycket fattiga förhållanden i den södra delen av världen, som Afrika, eller familjer som aktivt strävar efter att stärka ett minoritetsspråk, t.ex. samisktalande familjer.

Abuela och morfar

Det ska sägas att FLP i vår familj inte var så medvetet planerad, men vi pratade, och pratade, som sagt svenska med våra tre barn. Franskan har förvisso smugit sig in mer och mer, och speciellt efter att de har blivit vuxna, flyttat hemifrån och skapat sig egna liv och familjer. Dotterns sambo kommer från en familj som invandrat från Spanien. Dottern och hennes sambo pratar franska med varandra, sambon pratar spanska med barnbarnet, och dottern svenska. Barnbarnet går på förskolan på franska två dagar i veckan, en dag tar farmor (som vi alla kallar *abuela*, det spanska namnet för *farmor*) hand om honom på spanska, och en dag tar min make (som vi alla kallar *morfar*) hand om honom på svenska. Barnbarnet är alltså trespråkigt, och även om han kanske inte riktigt vet vad det innebär än, så kan man trots allt dra slutsatsen utifrån det inspelade WhatsApp-meddelandet att hans familj lärt honom att det är något att vara stolt över. Jag som morförälder tycker också att det är fantastiskt roligt att kunna prata svenska med barnbarnet, och kan känna stor tacksamhet mot dottern som fortsätter att förmedla språket till nästa generation.

Text: Marie Rydenvald

Välsignade schweiziska tåg till välsignade schweiziska backar

Tåg och backe är typiska färdmedel i Schweiz. Eller, det är väl skidorna som är själva färdmedlet. Men backen är förutsättningen för skidåkandet. Och inte bara backe. Det behövs snö. Den finns i Schweiz. I många år bodde jag i Åre. Där var det vardag att man åkte till backen både lördag och söndag och andra lediga dagar. Man åkte ofta till backen och man åkte ofta i backen. Helst varje dag. Eller i alla fall ett åk innan eller efter jobbet.

Bor man i Luzern finns det många backar att välja på. De närmsta är i Klewenalp, Melchsee Frutt, Sörenberg, Engelberg. Engelberg, närmare bestämt Titlis-området, är snösäkrast och har bäst backar av dessa fyra. Sörenberg påminner mest om Åre. Sen finns ju Stoos, Hochstückli och Hasliberg också, och Andermatt. Och några till. Till alla dessa tar det mellan 40 och 90 minuter att ta sig. Med tåg. Ibland tåg och buss. Detta innebär att bilen kan lämnas hemma, eller bättre: säljas! På tåget kan man spela spel,

rätta prov, fundera ut briljanta idéer eller skriva artiklar.

Tågresa för mig alltid inneburit inspiration och nya och bra tankar. Det öppnar upp för kreativitet. Susandes nerför backen kan också många bra idéer kläckas och lektioner och annat planeras. Och man kan mötas och prata svenska. Utflyktsgudstjänst med Svenska kyrkan eller längdåkningsdag med Svenska klubben börjar redan när man möts på perrongen för att tillsammans kliva på tåget. Svenska klubben och Svenska kyrkan finns i Schweiz för att föra samman människor och erbjuda aktiviteter på det svenska språket. Dessa tillfällen att mötas är så viktiga och den schweiziska naturen kan verkligen föra oss svenskar i Schweiz närmare varandra. Nu drömer jag även om en friluftsdag, eller ännu bättre ett skidläger med Svenska Skolföreningen. Att mötas med andra svenskar i Schweiz på olika inspirerande och vackra platser och där utöva en aktivitet tillsammans inramas alltid av det svenska språket. De svensktalande grupperna i Schweiz fungerar som öar och små inslag av svensk kultur mitt i det allra mest schweiziska: tåg och backe.

Är svenskan svår?

Sett från rysktalandes perspektiv

Jag har nästan 20 år på nacken av undervisning i svenska. Mina studenter har varit av olika åldrar, deras utbildningsnivå och språkbakgrund har visserligen varierat, men det som de haft gemensamt var deras modersmål, nämligen ryska.

Gång på gång, år efter år har jag hört samma fråga från nybörjare: är svenskan svår att lära sig? Själv har jag haft den turen att lära mig språket när jag var ung och förtjust i svenskans melodi och ordförråd. Ingenting verkade omöjligt på den tiden, allt såg spännande ut.

Därför vänder jag istället till mina elever men när jag ställer den frågan till dem får jag helt motsatta svar. Vissa tycker att svenskan är lätt som en plätt. Andra påstår att den är betydligt svårare än exempelvis engelska. Vilka har rätt? Och vilka fel är mest typiska i svenska för rysktalande?

Min första högre utbildning gällde språkvetenskap. Huvudfokuset låg på engelska, men vid sidan av det studerade man också tyska. Det är oftast dessa två språk jag brukar referera till i min undervisning, och det är dessa två språk som många språkvetare brukar jämföra svenska med. Kortfattat säger man oftast att svenskan har fått tyskt ordförråd och engelsk grammatik. Tittar man lite närmare så upptäcker man att vissa grammatiska aspekter i svenska ligger betydligt närmare tyska, som till exempel ordföljd, tempusystem och adjektivens kongruensböjning.

Av dessa tre aspekter är kongruensböjningen kanske lättast att förstå för rysktalande personer. Det största problemet i detta sammanhang är genuset: i Sverige finns det två grammatiska genus, n-genus och t-genus, medan ryskan hanterar tre stycken: maskulinum, femininum och neutrum. Genuset bestäms oftast av ändelsen. Maskulina substantiv slutar i regel på konsonant, feminina på *-a* eller *-я* och neutra på *-o* eller *-e*.

Detsamma gäller adjektiv: maskulina slutar på *-ый* eller *-ий*, feminina på *-ая* eller *-яя*, neutra på *-ое* eller *-е*.

maskulinum	красивый дом (ett vackert hus)
femininum	красивая гора (ett vackert berg)
neutrum	красивое озеро (en vacker sjö)

Rent teoretiskt borde det vara enkelt att förstå: logiken i de båda språken är samma. "Tänk på substantivets genus och ändra adjektivet efter det". Men i praktiken fungerar det dessvärre inte alls så. Man fokuserar för mycket på *en/ett* och därmed glömmer bort att böja adjektivet i svenskan.

Nästa uppmaning kommer med genuset. Medan man i svenska byter substantiv mot den eller det, använder man "han", "hon" och "det" i ryskan. Med andra ord behandlas alla substantiv som personer, oavsett om de betecknar levande eller icke-levande saker. Därmed måste hjärnan anstränga sig extra hårt för att förstå att lejonet, hunden och till och med barnet inte byts mot "han" eller "hon" i svenska.

maskul.	дом (hus), отец (far)	он (han)
feminin.	гора (berg), тётя (tant)	она (hon)
neutrum	окно (fönster), море (hav)	оно (det)

Med detta sagt, brukar jag alltid trösta studenter med att vi som lär oss svenska ändå är skonade för svenskan saknar något som heter kasus. På det sättet liknar ryska språket snarare tyska: i ryska finns det sex kasus, och både substantiv, pronomen och adjektiv måste böjas.

Kasus är för övrigt ett jobbigt fenomen för många rysktalande, för det är långt ifrån alla som kan säga den klassiska frasen "Jag saknar er" på ett korrekt sätt. Här är det ordet "er" som gör många osäkra (*Я скучаю по вам/вам*).

Nästa svårighet man kanske aldrig kan bekämpa är ordföljden. I svenska språket finns det olika typer av ordföljd: den traditionella (*Han läste inte igår*), den omvända (*Igår läste han inte*) och ordföljden i bisatser (*Han säger att han inte läste igår*).

Huvudsatsen inleds med ett subjekt (S) följt av ett verb (V) och ett objekt (O). I ryskan är ordföljden inte lika strikt men vanligtvis liknar den svenskans, alltså SVO. Däremot kan man alltid byta plats på till exempel verb och objekt om man vill understryka ett visst ord.

Мальчик прочитал книгу. (SVO) – Pojken har läst en bok.

Мальчик книгу прочитал. (SOV) – Det var boken (och inte tidningen) som pojken har läst.

I ryska bisatser och frågor förblir ordföljden i princip samma som i påståenden. Man visar att det är frågan med hjälp av intonation och betoning.

Мальчик прочитал книгу? (SVO) – Har pojken läst boken?

Мальчик прочитал книгу? (SVO) – Är det boken pojken har läst?

Sist men inte minst tar vi upp det jobbigaste för rysktalande: artiklar och tempus. Samma problem upplever man också med engelska och tyska, för artiklar saknas helt i ryska språket, precis som det inte finns någon större skillnad mellan perfekt, preteritum och pluskvamperfekt. Meningarna "Pojken har läst en bok", "Pojken läste en bok" och "Pojken hade läst en bok" kan låta på exakt samma sätt i ryskan.

Ibland kan man visa avslutad handling med hjälp av prefix, men det finns ingen koppling till tider. I svenskan är det omöjligt att säga "Jag har läst en bok igår", men i ryskan går det bra. Skillnaden mellan "Jag läste en bok igår" och "Jag har läst en bok igår" skulle vara den, att i den första meningen nämner man en av sina gårdagens aktiviteter, medan i det senare fallet har man läst klart boken, och det gjordes igår.

Så, kan man klassa svenska som ett svårt språk för rysktalande? Både ja och nej. När mina elever beklagar sig över svårigheterna i svenska språket, brukar jag lite skämtsamt påminna dem om kasus, böjningarna och ordföljden i vårt eget modersmål som måste orsaka en riktig huvudvärk för alla som studerar ryska...

Text: Julia Antonova

Stora problem vid passansökan utomlands

Att förnya sitt svenska pass utomlands kan vara en riktig utmaning. En undersökning från Svenskar i Världen visar att sju av tio utlandssvenskar har haft problem med att ansöka om pass vid svenska utlandsmyndigheter. Långa väntetider, svårigheter att boka tider och höga kostnader gör processen både krånglig och kostsam.

Det svenska passet är en förutsättning för att utöva den grundläggande rättigheten att lämna och återvända till sitt land, men också ofta ett krav på identitetshandling om den svenska medborgaren bor utomlands. Att ansöka om nytt pass borde därför vara en enkel, smidig och givetvis säker process. En ny undersökning från Svenskar i Världen, i vilken över 2 200 utlandssvenskar deltog, visar att sju av tio har upplevt svårigheter i samband med ansökan om pass utomlands.

– Att det svenska passet väcker starka känslor bland många utlandssvenskar är vi medvetna om, men att responsen skulle vara så här stor var vi inte förberedda på. Resultatet av undersökningen visar på behovet av en rad åtgärder för att underlätta passansökan utomlands, säger Svenskar i Världens generalsekreterare Cecilia Borglin.

Svårigheter

Svårigheterna för svenska medborgare som behöver ansöka om sitt pass utomlands börjar redan vid bokningen. Bristen på bokningsbara tider är ett genomgående problem; för få tider som tar slut i samma stund de läggs ut.

”I London försökte jag boka tid i 6 månader utan att det fanns en enda ledig tid så det slutade med att jag fick åka till Sverige för att förnya passet.”

Att ansöka om pass vid en svensk utlandsmyndighet är betydligt mer kostsam än

om det görs i Sverige: ungefär 1600 kronor jämfört med 500 kronor, vilket innebär en prisskillnad på nästan 220 procent. För svenska medborgare bosatta i länder med stora geografiska avstånd eller där det saknas svenska utlandsmyndigheter tillkommer logistikutmaningar och därtill extra kostnader. Inte sällan behöver man ta ledigt från jobb och skola för att resa till ambassaden eller generalkonsulatet. Processen behöver dessutom upprepas eftersom personlig inställelse är ett krav även vid uthämtande av passet. Kravet på att personligen ansöka och hämta ut passet blir extra utmanande för personer som på grund av sjukdom och ålder har svårt att förflytta sig längre sträckor, men likväl behöver ett giltigt pass.

”Det hade underlättat enormt om pass kunde skickas till adresser utöver ambassader och konsulat så att man inte behövde vara på plats på polismyndigheten, ambassad eller konsulat för alla steg i processen.”

Krav på omfattande dokumentation

Den utlandsboende svenska medborgaren behöver vid varje passansökan fylla i en blankett för att styrka sitt svenska medborgarskap. Förutom att man upplever att den svenska identiteten ifrågasätts skapar det frustration att informationen om familjeband som redan finns registrerad hos svenska myndigheter behöver lämnas upprepade gånger.

”Utredningen av medborgarskapet är otydlig och man undrar om medborgarskapet anses vara permanent eller någonting som kan tas bort vart femte år.”

Nordiska skillnader

Hur löser då våra nordiska grannar sin passhantering för sina medborgare bosatta utomlands? Det finska passet har även det en giltighetstid på fem år och de behöver

visa dokumentation som styrker det finska medborgarskapet. Sedan skiljer sig regelverket åt då passet i vissa fall kan förnyas digitalt utan krav på personlig inställelse och det färdiga passet kan sedan hämtas ut av ett ombud. Utöver att ombud tillåts hämta passet använder sig Finland av en mobil pass-enhet för att erbjuda sina landsmän världen över bästa möjliga service – något som även Sverige tidigare erbjöd sina medborgare bosatta i USA, men som togs ur bruk 2019.

Såväl det norska som danska passet har en giltighetstid på 10 år, och även norrmän och danskar måste personligen hämta passet på en ambassad/konsulat. Däremot behöver norrmän bosatta i Norden inte inställa sig personligen för att hämta det färdiga passet utan kan få det skickat till sin folkbokföringsadress.

Förslag på förbättringar

Svenskar i Världen har utifrån undersökningen listat ett antal förbättringsåtgärder som kommer att lyftas med berörda politiker: förläng passets giltighetstid till tio år, låt fler utlandsmyndigheter få möjlighet att utfärda pass, inför mobila passenheter och gör det möjligt att skicka de färdiga passen med bud eller rekommenderat brev.

Text: Lovisa Ericsson

SVENSKAR
I VÄRLDEN

Svenskar i Världen är en ideell och politiskt oberoende organisation som arbetar för att stödja utflyttande och återvändande svenskar. Organisationen är också en remissinstans och bedriver påverkansarbete till nytta för de 685 000 svenskar som arbetar, studerar eller bor utomlands. Organisationen utger utmärkelsen Årets svensk i världen. Mer information på www.sviv.se. Svenskar i Världen finns även på Facebook, Instagram, Twitter och LinkedIn.

Dialekten i Gammalsvenskby

Artikelbruk i dialekten, del 1

För talare av språk som inte har bestämdhet som egen grammatisk kategori är detta utan tvivel mycket svårt att lära sig. I klarspråk är det användning av artiklar, obestämd och bestämd, som vållar problem när man lär sig sådana språk som svenska eller engelska. Dialekten i Gammalsvenskby är inget undantag. Huvudproblemet är att det i vissa fall är mycket svårt att framlägga regler för artikelbruk. Skenet till trots finns det inget kaos och inga oförklarliga eller grundlösa företeelser i dialektens grammatik. Den är ett fullt levande och funktionsdugligt system, i vilket mycket sofistikerade betydelser kan få sina uttryck.

Ett påfallande drag i dialekten är betydande grad av fri variation, t.o.m. när det gäller uttryck för bestämdheten. Det innebär att det finns fall när två grammatiska element (t.ex. ändelser) går att byta ut mot varandra utan någon inskränkning. Fri variation är en naturlig företeelse i de språk som inte har någon språkstandard i form av skol- och akademiska grammatiker, ordböcker, litterär tradition och tradition av skol- och universitetsundervisning. Men denna variation är inte kaotisk, utan äger rum inom avgränsade grammatiska sammanhang och rättar sig efter regler som språkforskaren har i uppgift att söka utreda. För att göra det har jag analyserat berättelser av tre kunniga meddelare: Anna Lytko (född Sigalet), Lidia Utas och Melitta Prasolova. Jag spelade in de här berättelserna under mina vistelser i byn; de handlar om händelser under 1920–1950-talet. Det totala omfånget av dessa berättelser är ca 11 300 ord (19 sidor). Dessutom har jag använt några exempel ur de meningar som inte ingår i längre sammanhang, utan är påhittade användningsexempel som dialekttalarna gav i intervjuer.

I denna artikel beskrivs den formella sidan ("uttrycksnivån") av artikelbruket i dialekten, framför allt vilka ändelser används för att uttrycka bestämdheten och hur de fördelas hos olika substantiv.

Anmärkningar om stavningen

Mina stavningsprinciper för dialekten förklaras i detalj i »Sverigekontakt», nr 1 (2018). Bokstäverna *ā, ē, ī, ō, ū, ä, ē, ö, ū* betecknar långa vokaler; *ā* uttalas på samma sätt som svenskt *a* i *hand* (men långt); *ō* och *o* uttalas alltid som *å* i *år, fjält*; *ū* och *u* som *o* i *bo, bott*; med *ū* och *ü* betecknas vokaler som uttalas som *u* i *hus, hund*, bara att korta *u*-ljudet i dialekten är öppnare och uttalas med framskjutna rundade läppar. Med *đ, ʃ, ŋ* betecknas samma ljud som svenska *rd, rt, rn*; bokstaven *ʃ* betecknar en konsonant som liknar tyskt *sch* i *Fisch*; *ʃ* är »tjockt» *l* (tungspetsen viks högt till gommen, sedan sänks den ner snabbt och vidrör tandvallen en gång); *ɲ* uttalas som *ng* i *sång*; *x* uttalas som tyskt *ach-Laut*; *p, t, k* är oaspirerade; *g, j, ʃ, ʎ* uttalas alltid som *g + j, s + j, t + j* och aldrig som i standardspråket. Det finns ingen tonaccent i dialekten; med ' betecknas frasbetoning. Bindestreck visar delar av sammansatta ord, t.ex. *mann-folk* 'manfolk'.

Bokstavliga översättningar ges i vinkelcitattecken (»»). Rekonstruerade former markeras med *. De former som är konstruerade, men tycks vara oriktiga, markeras med **.

"Uttrycksnivån" för bestämdhet

I sina allmänna drag är uttrycksnivån för bestämdheten i dialekten densamma som i standardsvenskan. Det finns obestämd artikel

som formellt sett är identisk med räkneordet »ett», bestämd artikel som är en ändelse (**suffigerad bestämd artikel** eller **bestämd slutartikel**) och fristående bestämd artikel som är formellt identisk med det demonstrativa pronomenet »den där». Räknebara substantiv kan användas utan artiklar dvs. ha en **nollartikel**. Den oftast förekommande formen är suffigerad bestämd artikel.

Obestämd artikel

Dialekten har tre genus: maskulint, feminint, neutrum. Genus uttrycks genom ord som är syntaktiskt förknippade med substantiv, bl.a. genom obestämd artikel. Den har tre former: *än* [en] m., *äin* [ein] f., *äit* [eit] n. I speciellt noggrant eller emfatiskt uttal hör man [en:], [ein:], [eit:]. Någon pluralform har den obestämda artikeln inte.

Bestämd artikel

Jämfört med svenskan har bestämda artikeln ganska högt antal varianter (sådana varianter kallas allomorfer i lingvistik). Bestämdhet och numerus uttrycks tillsammans, t.ex. ändelsen *-en* uttrycker både bestämdhet och ental hos substantiv. De olika formerna för bestämda artikeln är listade i en tabell härnedan. Fonetiska varianter betingade av sådana faktorer som ännu är för handen i den nutida dialekten (**synkroniska faktorer** och **synkroniskt betingade varianter**) är delade med ett snedstreck (/). De varianter som inte är synkront betingade (man kan kalla dem **historiska varianter**) och återgår på skilda fornsvenska ändelser är placerade i olika rader. De är oförutsägbara ur synkron synpunkt

och beror ofta på fornsvenska böjningstyper. Morfologisk variation visas med ett dubbelt snedstreck (//).

Från tabellen kan man se att det i dialekten finns fyra huvudändelser i bestämd form singularis: *-en, -an, -e, -a*. De är inte alltid förutsägbara (inte alltid **synkroniskt betingade**). Om man inte kan dialekten, så, strängt taget, kan man inte förutse vilket maskulint substantiv som ska ha *-en* och vilket *-an* i bestämd form singularis, fastän den förra ändelsen är mycket mer frekvent. Varför till exempel heter det *fisken*, men *bakkan* i dialekten, och inte ****fiskan** och ****bakken**? Det finns ingen regel för detta i den nutida dialekten (dvs. **ingen synkront fungerande regel**), man får lära sig sådana ändelser utantill. De beror på fornspråkets böjningsmönster och just av denna anledning kallas de **historiskt betingade**. På samma sätt är fördelningen av ändelserna *-e* och *-a* hos feminina substantiv inte förutsägbar. Det heter *brūe* 'bruden', men *pīka* 'flickan', och inte ****brūa** och ****pīke**, och man kan inte säga varför det är så om man inte är bekant med fornsvenskan (det är absolut oundvikligt för en språkvetare att studera språkhistorien). När det gäller neutrala substantiv, så har de bara en huvudändelse för bestämd form singularis, *-e*, så i detta fall finns det ingenting att välja på. När det gäller genus, så framgår det inte alltid från ändelserna heller. Det är bara *-en, -an* och *-a* som är entydiga i detta avseende: *-en* och *-an* förekommer uteslutande hos maskulina, *-a* hos feminina substantiv. Ändelsen *-e* i bestämd form singularis är dubbeltydig därför att den inte bara förekommer hos neutrala, utan även hos en del

Numerus	Genus	Bestämd slutartikel	Exempel
Sg.	Mask.	<i>-en/-n/-n/noll</i>	<i>fisk-en</i> 'fisken', <i>kvist-n</i> 'kvisten', <i>stūn</i> 'stolen', <i>bjūn</i> 'björnen', bestämda former till <i>fisk</i> 'fisk', <i>kvist</i> 'kvist', <i>stūl</i> 'stol', <i>bjūn</i> 'björn'
		<i>-an/-n</i>	<i>bakk-an</i> 'backen', <i>stoka-n</i> 'käppen', till <i>bakk</i> 'backe', <i>stoka</i> »stake», 'käpp'
	Fem.	<i>-e</i>	<i>brū-e</i> 'bruden', <i>būk-e</i> 'boken', till <i>brū</i> 'brud', <i>būk</i> 'bok'
		<i>-a/noll</i>	<i>hēn-a</i> 'hönan', <i>viku</i> 'veckan', <i>nāsa</i> 'näsan', till <i>hēn</i> 'höna', <i>viku</i> 'vecka', <i>nāsa</i> 'näsa'

	Neut.	<i>-e/noll</i>	<i>lōmb-e</i> 'lamm', <i>stikke</i> 'stycket', <i>ōūa</i> 'ögat', till <i>lōmb</i> 'lamm', <i>stikke</i> 'stycke', <i>ōūa</i> 'öga'
Pl.	Mask.	<i>-a // -ana/-na</i>	<i>fisk-a // fisk-ana</i> 'fiskarna', <i>stoka-na</i> 'kåpparna', <i>ēnd-ana</i> 'ändarna', bestämda former till <i>fiskar</i> , <i>stokar</i> , <i>ēndar</i>
		<i>-e // -ena</i>	<i>svānsk-e</i> 'svenskarna', <i>prāst-ena</i> 'präster', <i>biggjare//biggjarena</i> 'byggarna', till <i>svānskār</i> , <i>prāstār</i> , <i>biggjārār</i>
		<i>-re/-e</i> med omljud	<i>fēt-re</i> 'fötterna', <i>mānn-e</i> 'männen', <i>brēr-e</i> 'bröderna', <i>sinn-e</i> 'söner', till till <i>fētār</i> 'fötter', <i>mānnār</i> 'män', <i>brērār</i> 'bröder', <i>sinnār</i> 'söner'
	Fem.	<i>-ana/-na</i>	<i>brū-ana</i> 'brudarna', <i>viku-na</i> 'veckorna', <i>hēn-ana</i> 'hönorna', till <i>brūār</i> , <i>vikur</i> , <i>hēnar</i>
		<i>-re/-e</i> med omljud	<i>bēk-re</i> 'böckerna', <i>gäss-e</i> 'gässen', till <i>bēkār</i> 'böcker', <i>gässār</i> 'gäss'
	Neut.	<i>-ena/-na</i>	<i>lōmb-ena</i> 'lammen', <i>stikke-na</i> 'styckena', <i>ōūa-na</i> 'ögonen', till <i>lōmbār</i> , <i>stikkār</i> , <i>ōūar</i>

feminina substantiv; jfr *lömbe* n. 'lammet' och *brüe* f. 'bruden'.

En annan viktig omständighet förknippad med dessa ändelser är att de kan omformas på grund av fonetiska faktorer. Om, exempelvis, ett maskulint substantiv slutar på t, t.ex. *kvüst* 'kvist', så blir dess bestämda formen vanligen *kvüstn*, och inte *kvüsten* (fast det inte är helt omöjligt att höra *kvüsten* också). Förutom *-en* och *-n* finns allomorferna *-ñ* och noll (t.ex. *stün* 'stolen' och *bjün* 'björnen'; man säger aldrig **bjünen* i dialekten); förutom *-an* finns *-n* (dvs. *bakk-an* 'backen', men *stoka-n* 'käppen'), och förutom *-a* finns noll (*hën-a* 'hönan' med *-a*, men *viku* 'veckan' och *näsa* 'näsan' med nolländelse: det finns inte sådana former som **vikun* eller **näsan*). Totala antalet allomorfer i bestämd singularis är sju: *-en*, *-n*, *-ñ*, *-an*, *-e*, *-a*, noll. Dessa varianter är helt förutsägbara, dvs. man har synkroniskt fungerande regler för dem (de beskrivas i detalj nedan).

När det gäller bestämd form i pluralis, så finns det fyra huvudändelser: *-a*, *-e*, *-ana*, *-re*; om man räknar in alla synkroniskt betingade allomorfer, så är deras totala antal sex: *-a*, *-e*, *-ana*, *-ena*, *-na*, *-re*. Ändelserna *-a* och *-e* är typiska för maskulina substantiv; om obestämd form pluralis av ett maskulint substantiv har *-ar*, så har den bestämda formen *-a*, t.ex. *fiskar* 'fiskar', *fiska* 'fiskarna'. Om obestämd form har *-är*, så har den bestämda formen *-e*: *svänskar* 'svenskar', *svänse* 'svenskarna'. Feminina substantiv har vanligen *-ana*: *pikana* 'flickorna', *brüana* 'brudarna' (till *pikar* 'flickor', *brüar* 'brudar'). En intressant företeelse är att det finns utpräglad fri variation i bestämd form pluralis; ändelsen *-ana* har kommit att spela en huvudroll i detta. Den trängde in i det maskulina paradigmet, så att praktiskt taget alla substantiv med *-ar* i obestämd form pluralis i den bestämda formen kan anta *-a* vid sidan av *-ana*, dvs. *fiska* och *fiskana*. Sådana bestämda former som präste 'prästerna' har också omformats till prästena. Hos neutrala substantiv har den ljudlagsenliga ändelsen *-e* i bestämd form pluralis också tillskaffat sig elementet *-na*, så att *-ena* har blivit den nästan enarådande ändelsen: *hüsenä* 'husen'; formen **hüse* förekommer aldrig i bestämd form pluralis (och det är klart varför: annars skulle de bestämda formerna i singularis och pluralis sammanfalla). Ändelsen *-re* (och dess fonetiskt betingade variant *-e*) förekommer endast hos maskulina och feminina substantiv med omljud (se nedanför om detta); det finns inga neutrala substantiv med omljud.

Ändelser för bestämd form singularis hos maskulina substantiv.

Användning av synkroniskt betingade ändelsevarianter beror på sista ljudet i roten eller stammen (stammens eller rotens **utljud**). Här ska jag beskriva de här regelbundenheterna.

1. Ändelsen *-en* används efter stammar som slutar på:

a) vilken som helst konsonant utom dentala (dvs. utom *d*, *t*, *l*, *s*, *ʃ*, *n*), utom *r* och *rr*, samt

utom *l* och *l* som står efter en konsonant eller betonad vokal. Exempel:

ubb 'uv': best. sg. *ubben* 'uven',

kolb 'majskolv': *kolben*,

mög 'måg': *mögen*,

dräj »dräng», 'hästkötare': *dräjnen*,

bük 'buk': *bük-en*,

makk 'mask': *makken*,

skäl 'hingst': *skälen* (tycks vara lån från ty.

Schälhengst),

däil 'del': *däilen*,

boll 'boll': *bollen*,

holm »holme», 'flodäng': *holmen*,

blipp 'blyertspenna': *blippen*,

räv 'räv': *räven*.

b) vilken som helst betonad vokal:

dä 'dag': *däen*,

stä 'stad': *stäen*,

smē 'smed': *smēen*,

kō 'kåda': *kōen*,

blū 'blod': *blūen* (ordet är vanligen maskulint i Gammalsvenskby),

ū 'ugn': *ūen*,

däi 'deg': *däien*,

bī 'by': *bīen* (jänte *bīn*).

2. *-n* används efter stammar som slutar på:

a) *d* (men inte *nd*), *t*, *s*, *ʃ*, *rr*, t.ex.:

blūd 'tefat' (< ry.): *blūdn*,

büld 'böld': *büldn*,

knūt 'knut': *knūtn*,

hatt 'hatt': *hattn*,

uks 'oxe': *uksn*,

hās 'hals': *hāsn*,

foʃs »fors», 'starkt strömdrag i en flod': *foʃsn*,

snürr 'nos, tryne': *snürrn*;

b) obetonat a:

hona »hanne», 'tupp': *honan*,

mōa 'mage': *mōan*.

3. *-ñ* (supradentalt *n*, som i sv. *barn*) används efter stammar som slutar på:

a) *l*, *r* (*l* + *n*, *r* + *n* blir *ñ*):

spöl 'spegel': *spōñ*,

stül 'stol': *stūñ*,

fül 'fägel': *fūñ*,

būr 'bur': *būñ*,

tjūr 'tjur': *tjūñ*;

b) *d*, *t* (supradentala *d*, *t*, som i svenskans *gård*, *bort*): *gōd-n* 'gården', *stjält-ñ* 'stjärten'.

Konsonanten *ñ* i bestämd form singularis förekommer stabilt endast hos enstaviga substantiv som slutar på *l* och *r* dvs. sådana substantiv som *spöl* 'spegel', *tjūr* 'tjur'. Tvåstaviga substantiv som slutar på *-är* och *-äl* (eller *-öl*) har både *ñ* och *n* i bestämd form singularis, och de obetonade vokalerna *ä*, *ö* blir *e* framför *n*. Till exempel har ordet *likäl* 'nyckel' (också uttalat *liköl*) i bestämd form *likän* och *liken* (den förra formen förekom i en intervju med Lidia Utas, den andra med Melitta Prasolova).

Andra exempel:

bügär (också uttalat *bugär*) 'plog': best. sg.

bug[ə]n, *bügen*, *bügän*,

gävöl (och *gäväl*) 'gavel': *gävän*, *gäven*, *gävän*; *likän*

LU, *liken* **MP**;

vintär 'vinter': *vintän*.

Dentalt *n* (och inte *ñ*, supradentalt) i bestämd form singularis är vanligare hos tvåsta-

viga substantiv som slutar på *-ar*, t.ex. *arbetan* 'arbetaren'; uttalet *arbetän* hördes aldrig i mina intervjuer. Följande substantiv förekommer med *-n* i bestämd form singularis:

blū-süar 'blodigel',

bütar 'doktor',

drikkjar »drickare», 'alkoholist',

fisljar 'fiskare',

hakk-spikkar 'hackspett',

kërar 'körare',

lärar 'lärare',

molar »malare», 'mjölnare',

monnar 'morgon',

müurar 'murare',

post-bärar 'brevbärare',

silar »silare», 'durkslag',

väftar 'vakt'.

Både *-n* och *-ñ* i bestämd form singularis (med fri variation) har följande substantiv:

biggar 'byggare',

komar »kammare», 'rum',

källar 'källare',

spikar 'lada' (< medellågtyska *spiker*, jfr. ty.

Speicher),

vallar »vallare», 'boskapsherde'.

Orden *homar* 'hammare' och *sjöljar* 'säljare' har bara förekommit med supradentalt *-ñ* i bestämd form singularis.

4. Substantiv med stammar som slutar på *n* och *nd* har ingen ändelse i bestämd form singularis (nolländelse), t.ex. *büin* betyder både 'böna' och 'bönan' (ordet är maskulint i dialekten). Andra exempel är *gräin* 'gren', *mann* 'man', *käven* 'vattenmelon' (< ukr.), *bünd* 'bonde' (formen *bünden* förekommer också), *hund* 'hund'.

Det bör anmärkas att sådana bestämda former som *mann* och *hund* inte är helt identiska från en språkhistorisk synpunkt. Formen *mann* har uppstått från **mannen* genom att det obetonade *e*-et försvann (sådan vokalförlust inom ett ord kallas **synkope**) och är därför **ljudlagsenlig**. Bestämd form singularis *hund* är kanske inte ljudlagsenlig eftersom **hunden* skulle ha blivit **hundn* (liksom *büldn* 'bölden') och sedan **hunn*. Detta bekräftas av Nuckö-dialekten, där substantiven *hünd* 'hund' och *sönd* 'sand' har *hünn* och *sön* i bestämd form. Ett ljudlagsenligt par skulle ha varit *hund* : best. sg. **hunn*, men under inflytande av sådana par som *mann* : best. sg. *mann* har formen **hunn* försvunnit och ersatts av *hund*. Denna ersättning kallas **analogi** i lingvistikens, dvs. *hund* : **hunn* har omformats till *hund* : *hund* genom analogi med *mann* : *mann*.

Några släktskapsord har vanligen nolländelse i bestämd form singularis, dvs. skiljer inte mellan den obestämda och bestämda formen. Dessa ord är *bill* 'manlig släkting; farbror, morbror', *fär* 'far', *müär* 'mor'. Ändelsens frånvaro sammanhänger kanske med det att dessa substantiv ofta används vid tilltal, och i detta fall, såvitt man kan döma, förekommer endast obestämd form i dialekten. (I bestämd pluralis finns det emellertid *färana*, *mürana*, dvs. former med egen bestämd ändelse.) Nationalitetsorden »svensk», »jude» förekom-

mer också med nolländelse i bestämd form i intervjuer med Anna Lytko: best. sg. *jüüd* jämte *jüüd*, *jüuden*; *svänsk* och *svänksen*. I intervjuer med andra talare förekommer nolländelse inte i nationalitetsord. Fullständiga paradigmen med alla varianter ser ut så här:

svänsk, best. sg. *svänsk*/*svänksen* AL, *svänksen* LU; obest. pl. *svänskar*/*svänskär* AL, *svänskär* LU; best. pl. *svänkska*/*svänskana* AL, *svänske* LU; *jüüd*, best. sg. *jüüd*/*jüüd*/*jüuden* AL, *jüuden* LU; obest. pl. *jüüdar*, *jüüdar* AL, *jüüdar* LU; best. pl. *jüüde* AL, *jüüdena* LU.

Ordet *riss* 'ryss' heter i bestämd singularis *rissn* (AL), *rissen* (LU MP); formen med nolländelse förekommer inte. Fullständigt paradigm är alltså *riss*, best. sg. *rissn* AL, *rissen* LU MP; obest. pl. *rissär* AL LU; best. pl. *risse*, *rissena*, *rissana* AL, *risse*, *rissena* LU MP. De här exemplen visar, bland annat, vilken grad kan fri variation nå i den nutida dialekten.

Vissa inlånade substantiv har inte format ett fullt paradigm; egen bestämd form singularis fattas hos dem. Det innebär att de inte har fullständigt införlivat sig med dialektens språkstruktur. Det gäller framför allt de ord som har sådana ljud i slutet på sina stammar som är otypiska eller främmande i dialekten. Förutom ordet *ansux* 'kostym' (< ty) finns det inga substantiv med en stam som slutar på *x*, själva konsonanten *x* förekommer aldrig (eller ytterst sällan) i inhemska ord. Ordet har formen *ansux* både i singularis och i pluralis, t.ex. *Klē 'pō han ansux, ja skōar höss-n passar ot-de* 'Klä på den där kostymen, jag ska titta hur den passar åt dig'; *Ja vil fräist täsn ansux, höss-n passar ot me* 'I vill prova (»fresta») den här kostymen, hur den passar åt mig'.

Demonstrativa pronomenen *han* 'den där' och *tässn* 'den här' kräver den bestämda formen av substantiv, men man säger inte **han ansuxen*, **täsn ansuxen*.

Detsamma gäller ordet *pojke*. Det är det enda maskulina substantivet i dialekten som har ett obetonat *-e* efter en tung rot (roten kallas tung om den innehåller en lång vokal eller diftong eller slutar på två eller fler konsonanter). Det betyder att den fonologiska strukturen av det här substantivet verkar ovanlig eller främmande. Till följd av detta har ordet ingen speciell bestämd form i singularis, vilket ses i följande exempel:

Tän tiska pojke, hans papa, han vär ö än bünd MP 'Den där tyska pojken, hans pappa, han var också bonde',

Han mado fröüs so höle, tän pojke, som mama fēd po vägen 'Han kanske frös så mycket, den här pojken som mamma födde på vägen',
Jär han pojke fron hēfron? 'Är den där pojken härifrån?'

Han pojke bläi deär fron tom gūana 'Den där pojken dog av de här svamparna',
Hon sitär üte dopäre, o han pojke jär vär sin fär 'Hon sitter i fängelse, och den där pojken är vid sin far'.

Påfallande är att en egen bestämd form – *pojka* och *pojkana* – gärna används i pluralis:

So stü ve, pīkana o pojka, o tola, o lū MP 'Så stod vi, flickorna (»pigorna») och pojarna, och pratade och skrattade',

Ja lū mut pīkana o pojkana o sä: "Oj, ko grim-on jär!" MP 'Jag log mot flickorna och pojarna och sa: »Oj, vad ful (»grym») hon är!»',
Vē arbeta po lande, so komm fämmta pojka me sikkla o frōa... MP 'Vi arbetade på landet, så kom femton pojkar på cyklar och frågade...' Här ser *pojka* ut som bestämd form pluralis, men faktiskt är det en speciell form som används efter räkneord och som går tillbaka på fornsvensk genitiv pluralis som slutade på *-a*. Maskulina substantiv med stammar som slutar på *l* efter konsonant eller obetonad vokal (alla dessa är låneord eftersom inhemska ord inte kan sluta på obetonat *e* + *l*) förekommer både med *-n* och nolländelse i bestämd form singularis. Till exempel har ordet »gaffel» följande paradigm: *gafl*, best. sg. *gafl* AL, *gafl* och *gafln* LU; obest. pl. *gaflar* AL LU; best. pl. *gafla*, *gaflana* AL, *gaflana* LU. Ordet »potatis» (lån från ty. *Kartoffel* i dialekten) böjs så här: *kadfl* AL, *katiüfl* LU; best. sg. *kadfl*, *kadfln* AL, *katiüfln* LU; obest. pl. *kadflar* AL, *katiüflar*, *kadeflar* LU; best. pl. *kadfla*, *kadflana* AL, *katiüfla*, *katiüflena* LU, *kadiüfla* MP.

Ändelser för bestämd singularis hos feminina substantiv.

1. Nolländelse används när stammen slutar på obetonade vokaler, nämligen *u*, *o*, *a*:

brāa 'bräde': best. sg. *brāa*,
kiüda 'ko': *kiüda*,
hako 'haka': *hako*,
flūu 'fluga': *flūu*.

2. Ändelserna *-a*, *-e* används när stammen slutar på konsonanter och betonade vokaler; medan valet mellan ändelserna *-a* och *-e* är oförutsägbart från synkronisk synpunkt och betingas av forna böjningstyper, dvs. är detta val **historiskt betingat**. Exempel:

katt 'katta': best. sg. *katta*,
vādn 'höstack' (< est. *virn* 'stack'): *vādna*,
kē 'kedja': *kēa*,
lū 'luva': *lūa*,
skāi 'fröskida': *skāia*,
klōü 'klöv': *klōüa*;
brū 'brud': *brūe*,
bū 'bod': *būe*.

Ändelser för bestämd form singularis hos neutrala substantiv.

1. Ändelsen *-e* används när stammen slutar på konsonanter och icke-främre betonade vokaler, dvs. *ä*, *ö*, *ü*:

ör 'år': best. sg. *öre*,
sjül 'hjul': *sjüle*,
tāk 'tak': *tāke*,
blā 'blad': *blāe*,
trō 'träg': *trōe*,
lū 'lod': *lūe*.

2. Nolländelse används när stammen slutar på obetonade vokaler (hos neutrala substantiv är dessa bara *e* och *a*):
münne »mynne», 'grunt ställe i en flod': *münne*,
silke 'silke': *silke*,

värke 'virke': *virke*,

ēra 'öra': *ēra*,

sjätta 'hjärta': *sjätta*,

Dessutom förekommer nolländelsen jämsides med *-e* efter främre vokaler, dvs. *ī*, *ē*, *ā*, *ū*:

blī 'bly': *blī* och *blīe*,

brē 'bröd': *brē* och *brēe*,

knē 'knä': *knē* och *knēe*,

lī 'flodbank': *līe* och *lī*,

trā 'trä': *trā* och *trāe*,

hū 'huvud': *hūe* och *hū*.

Ändelser för bestämd form i pluralis.

1. Ändelserna *-a*, *-ana*, *-ena*, *-e* används efter konsonanter och betonade vokaler:

kask m. 'päls' (< est. dial. *kask*): best. pl.

kaskana,

tjēnask f. 'tjänarinna': *tjēnaskena*,

glās n. 'glas': *glāsena*,

hārr m. 'herre': *hārrē*,

arbetar m. 'arbetare': *arbetare*,

dā m. 'dag': *dāana*.

2. Ändelsen *-na* används efter obetonade vokaler:

hona m. 'tupp': *honana*,

mōa m. 'mage': *mōana*,

brāa f. 'bräda': *brāana*,

ēra n. 'öra': *ērana*.

Neutrala substantiv med stammar som slutar på en lång vokal, t.ex. *blā* 'blad', *klē* 'kläde', *trā* 'trä' förekommer ofta med *-na*, inte *-ena* i bestämd form pluralis: *blāna*, *klēna*, *trāna*. Detsamma gäller neutrala substantiv med stammar på *s* och *t*: de kan förlora (**synkopera**) det obetonade *e*-et i bestämd form pluralis, t.ex. *fāt* 'fat': *fātna*, *hūs* 'hus': *hūsna* vid sidan av de osynkoperade formerna *fātēna*, *hūsēna*.

3. De substantiv som ändrar rotvokalen i pluralis (denna ändring kallas **omljud**; det är en gammal företeelse som går tillbaka till urnordisk tid) använder ändelsen *-e* efter konsonanterna *n*, *r*, *s* och *-re* efter andra konsonanter:

bünd m. 'bonde': best. pl. *bünd-re* 'bönderna',

füt m. 'fot': *fētre* 'fötterna',

bük f. 'bok': *bēkre* 'böckerna',

hōnd f. 'hand': *hēndre* 'händerna',

nōt f. 'natt': *nētre* 'nätterna',

rūt f. 'rot': *rētre* 'rötterna',

tann f. 'tand': *tändre* 'tänderna'.

Substantiv med *-re* i bestämd form pluralis har ofta vokalen *ä* framför denna ändelse, dvs. *hëndäre* jämte *hēndre*.

Substantiven med *-e* i bestämd form pluralis:

mann m. 'man': *männe* 'männen',

sonn m. 'son': *sinne* 'sönerna',

dūtär f. 'dotter': *dētre*,

gōs f. 'gås': *gāsse* 'gässen',

lūs f. 'lus': *lūsse* 'lössen'.

Substantiven *fār* 'far', *mūr* 'mor' har förlorat omljudda pluralformer. Man säger bara *fārär*, *fārana* och *mūrär*, *mūrana*.

Text och foton: Alexander Mankov (Institutet för lingvistik av Rysslands vetenskapsakademi, mankov@iling-ran.ru). Jag är mycket tacksam mot Elis J. Ahlberg för värdefulla insikter och kommentarer

Fäboddar och pyramider, katedraler och nyckelharpor

– kollektiva minnen och tusenåriga hantverk.

Det fanns i Sverige en stuckatör som hette Domenico Inganni. Han kom efter första världskriget som 15-åring hit från Italien med sin morbror för att skapa stuckaturtak i biograflokaler, blev kvar och blev viktig som förmedlare av kunskapen om murala tekniker på Valand och Konsthögskolan. Han brukade återge en episod när en svensk konstprofessor beklagade sig över att man inte kunde förstå hårdhet och färger i pompejanska fresker – och Domenico förvånat svarade: “Men det har ju jag kunnat i 2000 år”.

Jag tänker ofta på detta svar. Hur länge behåller vi familjeminnen, gemensamma kulturminnen, språk och grafiska skriftminnen? Runstensläsning? Hieroglyfer? Konsten att bygga pyramider och katedraler?

Skyddat arv

Hur långa och djupa är våra kollektiva minnen och vad betyder de för att hålla ihop en grupp, en ort, ett yrke, en kultur, ett land, en mänsklighet?

I medvetenhet om tidens tand, materialhållbarhet, ändrade samhällsstrukturer, förstörelse genom krig och fientliga handlingar, så har man via ett antal globala organisationer – FN, Unesco, Haagkonventionen – överenskommit om markeringar och skydd. Det finns en världsarvslista som omfattar över 1 100 platser, miljöer, byggnader som vittnar om jordens och mänsklighetens historia och skaparkraft. En annan Unescoförteckning listar det immateriella arvet, levande traditioner, seder och bruk: hantverk, ritualer, musik, dans, berättelser som överförs mellan generationer, ibland utan skriftligt underlag. Och så en arkivsamling: *Memory of the World* och ett stort antal kreativa städer med samarbeten inom sju områden – hantverk, musik, media art, film, design, gastronomi, litteratur. Deras nätverkssamverkan är kopplad till alla delar i arbetet med kulturaktiviteter och till hållbarhetsmålen.

I december 2024 fick Sverige gemensamt med Norge ett nytt immateriellt kulturarv på listan: fäbodarna.

Vi har redan den nordiska klinkbåtstraditionen med utgångspunkt i vikingatiden –

Bild: Visit Dalarna

alltifrån 930-talets Åskekärrskepp – Nyckelharpans vänner, som omfattar utövare, instrumentbyggare och forskare, berättarprojektet Sagobygden i Småland, olika hantverk som knyppling, korgtillverkning, flamskvävning, tagelspinnande, och mat som äggost, nävgröt, knäckebröd och pölsa.

Fäbodstraditionen

Fäbodstraditionen, årstidsseden i framförallt Mellansverige – Dalarna, Värmland, Gästrikland, Hälsingland, Härjedalen och Jämtland – att flytta boskapen till sommarbete omfattar djurhållning, livsmedelsproduktion, hantverk, musik, berättande, men formar också odlingslandskapet och bidrar till biologisk mångfald. Från början en försörjningsförutsättning blev det framförallt ett kvinnligt

rum av matriarkat, systerskap, hantverk och en unik musiktradition av funktionsbaserade vallåtar. Man måste kunna höras över stora ytor, skrämja bort vilda djur, locka hem de egna med vallhorn och näverlur, låtpipa och kulning.

Musiken lever vidare – Märit Hemmingson är en representant, Sara Parkman en alldeles samtida. Och dessförinnan hade fäbodkulturen ingått i ett nationalromantiskt bygge med musik, folkvisor och konst: *Sången Säterjentens söndag* av Ole Bull och Jørgen Moe, Hugo Alfvéns orkestervit, *Synnöve Solbakken* och Anders Zorns målningar hör till en nordisk kulturell kanon.

Sverige på världsarvslistan

Den materiella världsarvslistan omfattar alltså över 1 000 platser, miljöer, byggnader.

Sverige har femton. Det äldsta är Tanums hundratals grupper av hällristningar från bronsåldern: figurer, skepp, djur, jaktscener. Det näst äldsta torde vara de medeltida resterna av Birka och Hovgården i Mälaren, välbevarade exempel på vikingarnas handelsplatser, följda av den historiska industristad koppargruvan i Falun med start under 700-talet och efter en medeltida internationell blomstringstid landets största arbetsplats under 1600-talet. Ett par andra industriella/tekniska verksamheter: Engelsbergs bruk och Grimetons radiostation. Ett par städer: Visby, Karlskrona och Gammelstads kyrkstad utanför Luleå, och så några byggnader: Hälsingegårdar och Drottningholms slottsområde med det stora 1700-talsslottet, det lilla lustslottet Kina slott, och den fantastiska barockteatern som fortfarande är en aktiv och spännande operascen.

Unika landskap finns också på listan: den ständigt sig höjande Höga kusten, Europas största sammanhängande naturlandskap Laponia med fjäll, glaciärer, myrar och ur-

skog och odlingslandskapet Södra Öland, en landskapsdesignad anläggning som Skogskyrkogården. Och så det verkligt internationella Struves meridianbåge, kartlagda 265 mätpunkter på jordens yta för gradmätning från Nordnorge till Svarta havet, varav fyra i Tornedalen.

Hotat arv

Om världen nu bestämt sig för att vissa objekt och tankemönster är värda att föra upp på listor, då borde de ju ha särskilt skydd – Haagkonventionen 1954, Världsarvskonventionen 1972 var överenskommelser att skydda kulturarv i väpnad konflikt. En uppföljning gjordes 2023, då 195 länder skrev under konvention av skydd för kultur och naturarv, mot förstörelse och plundring. Som om det skulle hjälpa.

Avsiktliga attacker på och förstörelser av våra gemensamma internationella kulturarv är legio. Just nu i Ukraina, Libanon, Sudan – och Gaza: Omarimoskén från 600-talet, den antika hamnen, bronsåldersstäder, gravar

från romartiden och det arkeologiska museet. Nyss i Afghanistan, Syrien, Irak. Biblioteken i Alexandria och Sarajevo. Städer som Dubrovnik och Dresden. Museer, teatrar, arkiv, konstverk. Vapensystem krossar och förintar resultat av mångårigt, månghundraårigt, mångtusenårigt mänskligt, kreativt, konstnärligt, samhälleligt arbete.

En del byggs trotsigt upp exakt som de var: Gamla stan i Warszawa, biblioteket i Sarajevo. Några har preventivt flyttats, som Abu Simbeltemplet när man byggde Assuan-dammen.

I vår nu mycket märkliga tid är det allt viktigare att hålla fast vid att fred byggs i dialog med det förflutna. Och att det förflutna måste vara levande lika länge som kunskapen om pompejanska fresker.

Text: Ulla Berglindh

Välkomna att söka stipendier hos oss!

Stipendiefonden för Svensk Utlandsungdom beviljar stipendier till utlandssvenska ungdomar för helårsstudier vid svenska skolor i utlandet och vid internatskolorna Sigtuna Humanistiska Läroverket och Lundsbergs skola i Sverige. Dessa stipendier ges till ungdomar vars vårdnadshavare företrädesvis har en koppling till svensk utrikeshandel och internationalisering.

Stipendier ges även till utlandssvenska ungdomar för intensivkurser i svenska (s.k. sommarkurs) och för TISUS-tester för fortsatta studier vid svenska universitet och högskolor. Slutligen delas stipendier ut till svenska skolföreningar utomlands och till svenska studenter för utbildande praktik på svenska handelskammare i utlandet.

För läsåret 2025/2026 har vi höjt åldern till 13 år, motsvarande årskurs 7, för skolstipendier och sommarkurser. Läs mer i reglementet på hemsidan www.stipfond.se. Ansökan är öppen mellan den 1 februari och den 30 april 2025.

Välkommen med din ansökan på www.stipfond.se

Varje år i början av oktober håller (nästan) alla svenska utlandsskolor anslutna till Svensk Utlandsundervisnings Förening SUF-VM. Det spelar ingen roll var man befinner sig i världen och det är gratis att vara med! Dessutom måste man inte vara med i alla grenar så man bestämmer vilka man ska vara med i.

Grenarna är löpning 60 m, löpning 400 m, längdhopp, höjdhopp och kast med tennisboll, men det bästa är ju såklart att klassen samlas utanför skolan och har kul. Alla deltagande får diplom och de på 1: a, 2:a och 3:e plats får medalj! Alla svenska elever från 3 år och upp till gymnasiet får vara med och sedan 7 år tillbaka finns det även en klass för lärare. Eftersom tävlingen hålls under två veckor i oktober behöver man inte göra alla grenar på en och samma dag.

Här på plats har jag med mig Marcus, en tredjeklassare som varit med på SUF-VM flera gånger.

Hur upplever du stämningen på SUF-VM?
– Jag upplever att stämningen är mestadels bra, men ibland finns det någon som är ledsen för att det inte gick så bra för den personen. Jag tycker också att det är bra och roliga aktiviteter.

Tror du att det är viktigt att elever träffas utanför skolan?

– Ja, det tycker jag är viktigt, och då kan man också bli vän med varandras syskon som man inte träffar så mycket annars.

Tycker du att det är kul med SUF-VM, och vilken gren är din favorit?

– Jag tycker verkligen att det är kul, och min favoritgren är löpning 400 m, för jag älskar att springa!

Och nu, avslutningsvis, tävlar du för att vinna eller för att det är roligt?

– Jag tävlar för att det är roligt, men jag drömmer ju såklart ändå om att vinna!

Efter hans svar säger jag hejdå till Marcus och önskar honom lycka till med SUF-VM. Jag har också varit med flera gånger men det här året var jag bara med som publik och funktionär. Jag rekommenderar alla som har möjligheten att vara med i SUF-VM. Det binder folk samman och det är kull!

Text: AnnaTeresia Weimers på EEBA, European School Bruxelles-Argenteuil.

Tävlingsdata

48 skolor i 5 världsdelar deltog.

Antal deltagare 1.934
elever 1820
personal 114

Antal resultat 7.408
elever 7.152
personal 207

276 medaljer hamnade hos 34 skolor.

Lördagsbio i Aten

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjligheter att utveckla sitt intresse för och sina kunskaper om kultur, natur och samhälle i Sverige. (Ur kursplanen för Kompletterande svenska)

Svenska skolan i Aten arbetar på olika sätt för att förutom språkundervisning även låta eleverna ta del av svensk kultur och på detta sätt stärka deras kulturella identitet, så som det står i vår kursplan.

Ett sätt att göra detta är att tillsammans se på film. Så den 16 november var det dags för Lördagsbio för alla våra årskurser i skolan i Aten.

Vi delade upp eleverna i två grupper. De yngre eleverna fick se på filmen *Den första julen på Skomakargatan*. Filmen handlar om Stine som den första julen efter kriget kommer ensam med tåget till Skomakargatan. Hon får bo hos skomakare Andersen, en gammal surpuppa som bara vill vara ifred. Men Stine får Andersen att förändras och hjälper honom att se att livet är allra bäst när man kan dela det med dem man tycker om. Filmen gick inte riktigt hem hos våra elever och den fick tre stjärnor av fem.

De äldre eleverna fick se filmen *Tusen gånger starkare*, baserad på Christina Herrströms Augustnominerade bok med samma namn. Filmen handlar om en klass som domineras av killarna men där ordningen förändras när en ny elev tillkommer, varefter kaos uppstår. Våra elever i högstadiet har även läst boken och arbetat med den. Filmen, och boken, är inte helt nya

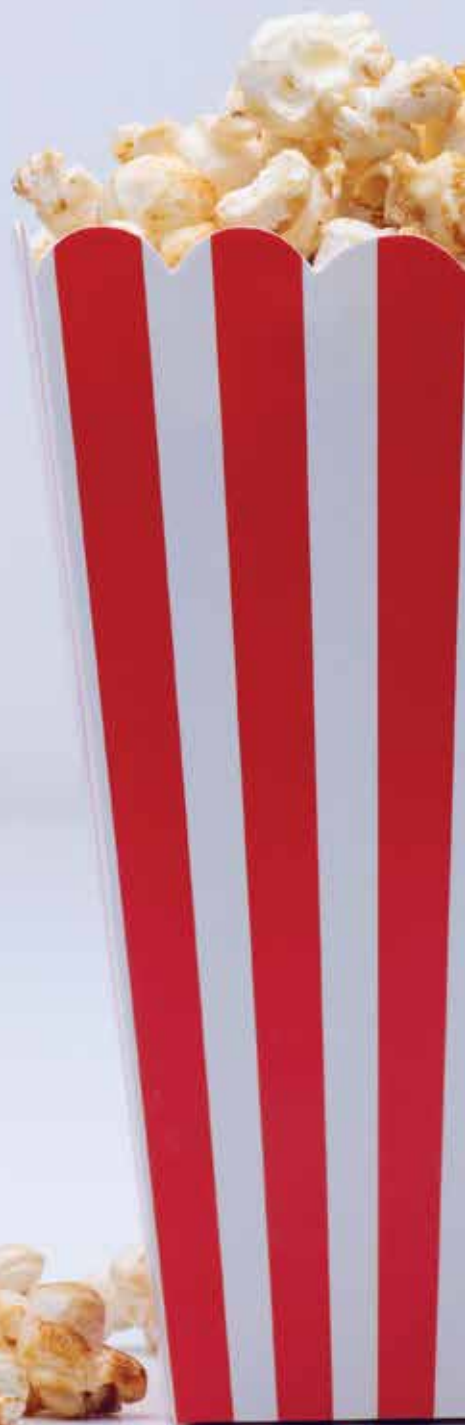

(2010) men fungerar mycket bra som diskussionsmaterial också idag.

De äldre eleverna tyckte mycket om filmen och tyckte att ämnet kändes aktuellt. De gav betyget 4 stjärnor av fem.

Lördagsbio var det visst och vad behöver man när man går på bio? Jo, film, popcorn och juice! Sverigekontakt bjöd så generöst på allt detta och våra elever fick en fin lördagsförmiddag. Tack Sverigekontakt från oss alla i Aten!

Text: Anette Nordgren

Innebandy ute på Gran Canaria

Klockan är 17.30 en helt vanlig tisdag kväll i januari. Långt, långt bort från mörker och kyla har precis innebandyträningen börjat på Svenska skolan Gran Canarias härliga skolgård.

Elva glada barn har kommit i god tid för att leka på skolgården innan träningen drar igång. Precis som vilken innebandyträning som helst startar dagens pass med en rejäl uppvärmning, följt av lite teknik- och passningsövningar som sedan implementeras i en skottövning. Allt under ledning av Martin Björklund som även är lärare på Svenska skolan Gran Canaria

Det är ju smått surrealistiskt att vi står här i gassande sol med palmer runt omkring och bedriver innebandyträning på en liten ö mitt ute i Atlanten, dryga tio mil från Afrikas kust, säger Martin.

Jag heter Martin Björklund, 41 år gammal, är en före detta elitspelare i innebandy. Han har även varit aktiv som sportchef för flera klubbar på elitnivå hemma i Sverige. Det är Martins tredje sejour på Gran Canaria och den här gången fick även innebandyn följa med.

Mina två stora killar, Charles (11 år) och Adam (9 år), har spelat innebandy i flera år hemma i Söderköping. Jag har såklart varit tränare för deras lag, båda spelar i Söderköping IBKs P14-15. När det stod klart att vi skulle tillbaka för ännu ett år på Svenska skolan Gran Canaria började jag och Charles fundera på om vi kunde ta med oss

innebandyutrustning för att ha träningar på skolan. På den vägen är det.

En tanke som blev till verklighet när Martin packade med 16 innebandyklubbor i en gammal resväska för golfbagar. Sedan i slutet av augusti har det varit innebandyträning mer eller mindre varje tisdag på skolgården. Här finns varken sarg, innebandymål eller ändamålsenligt golv utan träningen bedrivs på skolgårdens konstgräs och visst fanns det en viss oro för om det ens skulle gå att genomföra.

Att spela innebandy ute är ju inte helt enkelt, det vet alla som testat att lira innebandy på asfalt där hemma. Bollen hoppar och far väldigt oregelbundet och det blir ett enormt slitage på klubbor och bollar. Hur det skulle fungera på skolgården visste vi inte alls men faktum är att det funkar förvånansvärt bra. Att passa och dribbla funkar hur bra som helst, det kan vara lite klurigt att få till skotten men i det stora hela går det mycket bättre än jag hade tänkt mig.

När träningen närmar sig sitt slut visalar Martin till och säger att det är dags för veckans höjdpunkt. Nämligen match mellan barn och vuxna. Det tar inte många sekunder innan fyra föräldrar har hämtat varsin klubba och matchen är i full gång.

Det har blivit lite av en grej att vi måste avsluta med match mellan barn och vuxna. Dom första träningarna var jag nästan själv mot alla barnen men nu brukar vi vara några stycken. Jag tror i och för sig aldrig att vi har varit fem vuxna, det blev helt enkelt

för tufft för barnen idag.

Det är första målet vinner som gäller och dom vuxna drar det längsta strået men barnen får chans till revansch på direkten. Den här tisdagen får barnen dock se sig besegrade när dom vuxna återigen nätar. Lika glada är alla ändå när nävarna åker in i mitten och höjs till ett jubel. Nästa vecka får barnen en ny chans till revansch.

Det känns fantastiskt att kunna erbjuda innebandy helt kostnadsfritt till barnen på skolan. Hela min uppväxt har präglats av föreningslivet. Det är något av det finaste vi har i Sverige.

Något som jag vill att mina barn ska få ta del av under sin uppväxt och det är inte helt enkelt för alla familjer som flyttar hit att hitta någon sport till sina barn. Ganska många barn på skolan spelar padel, men det är dyrt. Några få spelar fotboll men det är inte helt enkelt med språket och fotbollen i Spanien är väldigt seriös. Här kan vi leka och låta barnen ta del av en klassisk svensk sport helt gratis samtidigt som vi bygger gemenskap på skolan.

Vi vill avsluta med att rikta ett stort tack till Sverigekontakt som genom ett bidrag möjliggjorde inköp av ihopfällbara småmål, prickskyttanät, nya grepplindor, bollar m.m. Det har gjort att våra träningar kan bli både bättre och roligare.

Text: Martin Björklund, foto: Viktoria Pållesgård

Svenskundervisning på Petit Palais i Paris

Elever som läser svenska som främmandespråk i Paris övar sin svenska genom att besöka en utställning om Liljefors på ett parisiskt museum. Möt eleverna och deras möte med den svenska konstnären!

Ännu en eskapade till Petit Palais, ett stenkast från Champs Elysées, med svenskstuderande eleverna från lycée Buffon och lycée Colbert i Paris. Den här gången ska vi se Bruno Liljefors (1860-1939) verk, det är den 4 december, en onsdag.

Liljefors i Frankrike

Muséet Petit Palais har tidigare visat Carl Larsson (1853-1919), Anders Zorn (1860-1920), Edvard Munch (1863-1944) och Albert Edelfelt (1854-1905) som var samtida med Bruno Liljefors och det faller sig helt naturligt att de nu ställer ut en av Sveriges mest kända naturmålare. Hundra målningar kan beskådas.

Dessa konstnärer hade mycket gemensamt, de umgicks, vissa var vänner livet ut, de reste till Paris, ställde ut på Salon de Paris och skapade tillsammans 1885 Opponenterna, med Ernst Josephson (1851-1906) i spetsen. Efter att ha rest utomlands krävde dessa konstnärer från Konstakademien i Stockholm en modernisering och reformering av den svenska konstutbildningen som de tyckte var för konservativ. 1879 studerade Bruno Liljefors på Konstakademiens Principalskola i Sverige och slöt sig 1882 samman med den svenska konstnärskolonin i Grez-sur-Loing tillsammans med bland andra

Carl Larsson och Anders Zorn. Bruno Liljefors stannade inte lika länge som de andra konstnärerna i Frankrike, han saknade och längtade till den svenska naturen.

Vandring bland verken

Det blir en ledig och anspråkslös vandring bland verken utan guidad visning och innan eleverna strömmar in i utställningen som är uppdelad i sex salar får de några instruktioner: att välja ut en tavla, ta en bild på den och göra en kort presentation till nästa gång och berätta vad som tilltalade dem. De får gärna söka upp mig med frågor och intryck och framför allt säga till när de ämnar att gå. Museibesöket varade en och en halv timme.

Utställningen inleds med en oljemålning från 1884, Bruno Liljefors porträtter Carl Larsson med ryggen vänd, han sitter med staffli och målar just i Grez-sur-Loing. Intill denna tavla hänger den akvarellen som Carl Larsson i egen hög person illustrerar: en damm i byn Grez-sur-Loing.

Den svenska naturen och djurlivet kommer att prägla Bruno Liljefors. Han föddes i Uppsala och redan som barn hade han fallenhet för djur och ritade av dem. Han kom att resa utomlands: Düsseldorf, Köpenhamn, Rom, Neapel, Berlin, Paris men bosatte sig sedan i skärgården nära Stockholm: Östra Lagnö, Ingarö och Bullerö som han sedan köpte och som han gjorde till ett naturreservat. Man kan se en liten film i tredje salen som visar just Bruno Liljefors kärlek och samhörighet med djuren där han hämtar en tam örn som

han matar. Han var omringad av djur som han kunde studera och avmåla.

Elevernas möte med Liljefors

Hela utställningen består av landskap och vilda djur i naturen, rävar, olika fåglar, rapphönor, skogssnäppor, gråa vippstjärtar och ejdrar i vågorna i bländande morgonljus som reflekterar över vågorna. Många elever fångas av dessa motiv. Ana blir förtjust i svanarna, kontrasten i det kritvita dunet som skiner i becks svart mörker. Victor beskriver tavlan *Storspov* som ett imponerande exempel på konstnärens skicklighet att skildra naturens detaljer och djurens livsmiljö särskilt i en tid då många arter och miljön är hotad. Joshua är förtjust i den romantiska stilen i tavlan som illustrerar en grupp ankor simmande i en sjö i skymningen. Det diffusa och mjuka ljuset som skapar en melankolisk och lugnande atmosfär en vintlig svensk eftermiddag. *Vildänder i vassen* är Selmas favorittavla, målad 1901, som representerar en liten grupp svarta änder, den här gången i gryningen med solens sken som reflekteras i vattnet. Många katter är avmålade, vissa söta oskyldiga sittande eller liggande i gräset, andra vilda, skrämmande i full jakt efter ett byte: "Katten är nog det djur som jag har störst sympati för. Den representerar bäst denna balans mellan kropp och själ som kännetecknar det vilda djuret så väl" sa Bruno Liljefors. Främst vilda djur är avmålade då de fångar ett byte. En elev, Anton, kommer fram till mig och utropar "Är han inte lite blodig?" Hugo uppmärksammar tekniken, hur konstnären behärskar och målar grässtråna i förgrunden

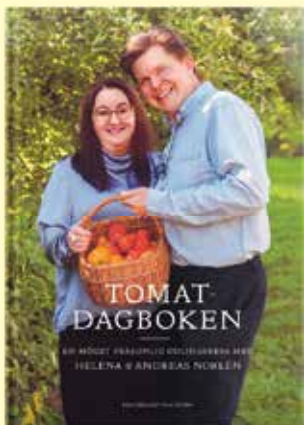
och räven i centrum. Eleonore och många andra nämner *Haren i snön* som också är den emblematiske affischen som man kan se i lite överallt i Paris. Tavlan utstrålar en fräschör med den fina lystern som snön framkallar runtom den spänstiga haren. Självporträttet av Bruno Liljefors utomhus i snön intresserar Petronella som utbrister att han måste tycka om snön eftersom han skildrar den så fint, hans hållning med händerna i fickan med den eftertänksamma blicken, vad tänker han på? Varför har han valt att presentera sig just ute i den miljön? Man kan fantisera kring detta. Clea uppmärksammar att bankiren och konstsamlaren Ernest Thiel (1859-1947) köpte ett antal målningar och gav Bruno Liljefors en månadslön så att han kunde skapa fritt utan att tänka på materiella bekymmer. Stella, Chloé och Zoé noterar att Bruno Liljefors var gift två gånger först med Anna (Olofsson) som han fick fem barn med och sedan med Annas syster, Signe (Olofsson) som han fick åtta barn med, de lägger till att familjetillställningarna måste ha varit livliga.

Vi möts vid museibutiken, vissa elever skyndar hem, andra skriver några rader i gästboken, några köper ett bokmärke. Alla är definitivt nöjda, belåtna att ha studerat och upplevt en nordisk anda mitt i Paris denna decembermånad.

Text: Gabriella Rozaffy

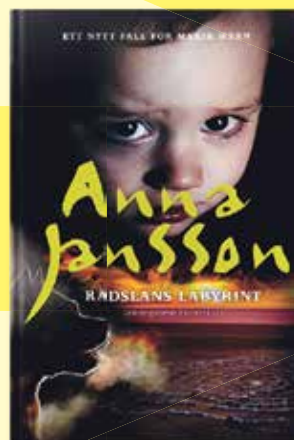
Nya spännande böcker från Sverige!

Helena & Andreas Norlén
Tomatdagboken

Lena Andersson
Män och kvinnor

Anna Jansson
Rädslans labyrint

Zeina Mourtada
Maten. Familjen. Livet.

Vad hände i Norrland?

Historiepodd i bokformat

Här recenserar Harald Runblom Robin Olovssons bok *Historien om Norrland. Dimmans land: Från istid till hungerår*. Stockholm: Volante 2024. 264 s.

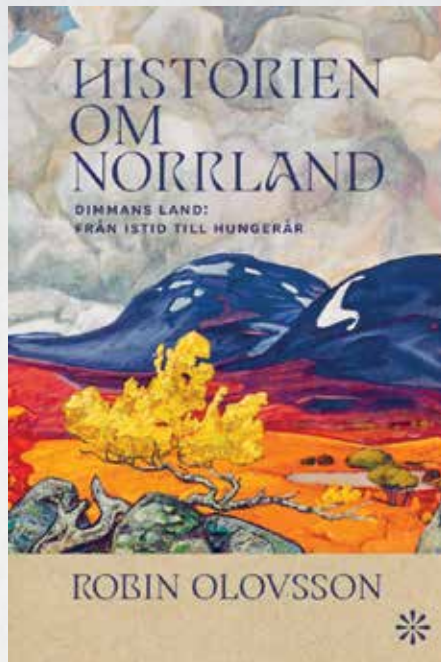
Vad är Norrland? Hur levde människorna där? Hur förhöll de sig till omvärlden och hur såg omvärlden på Norrland? Hur blev denna landmassa en del av det svenska riket? Hur utvecklade sig relationen mellan centralmakten i Mälardalen och människorna i norr?

Dessa frågor tar sig Robin Olovsson an i en skrift som präglas av kontraster. Här blandas allvar och skämt, stort och smått, högt och lågt, långa tidslinjer och ”frusna ögonblick”, känslomässiga uttryck och faktiska upplysningar. Författaren är uppvuxen strax söder om polcirkeln på en plats som varken är kust eller fjäll, och boken dedicerar ”Till Arvidsjaur”. Olovsson är en sann lokalpatriot som inte kan hålla inne sina giftpilar mot grannkommunen Piteå för att de 2006 utsåg den amerikanska countrydrottningen Dolly Parton till ”Årets mentala Piteåbo”.

Författaren har bakom sig studier vid Umeå universitet och är utbildad historielärare. Numera har han sin arbetsplats vid köksbordet i en Stockholmslägenhet och presenteras av sitt förlag som en av landets folkäraste populärhistoriker.

Nu föreligger den första delen av *Historien om Norrland*. Den har underrubriken *Dimmornas land* och pryds av ett färgsprakande Helmer Osslund-motiv. (Den andra volymen är aviserad till hösten 2025.) Förlaget Volante skapar förväntningar och lyfter fram denna bok som ett storverk och en pionjärsats. Författaren själv, vars stilmässiga förebilder är Vilhelm Moberg och Sara Lidman, är mera modest. Hans mål är att bidra med en ”ny berättelse om Sverige”. Redan denna ansats är värd en applåd.

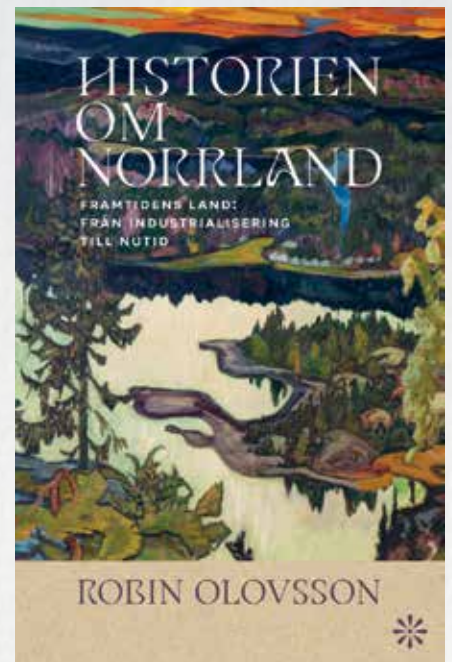
På dryga två hundra sidor lotsas läsaren från istiden fram till omkring 1870. Järnvägens ankomst är den stora vattendelaren i Norrlands historia. Då krympte avstånden, då kunde Norrlands rikedomar exploateras i stor skala. Därmed öppnade sig ”Fram-

tidens land”.

Inledningsvis hävdas att Norrland hållits utanför berättelsen om Sverige. Denna multikulturella landsända utan vikingar och slott passade inte in och lämnades utanför historien under den nationalistiska epoken i svensk historieskrivning. I stället skapade befolkningen i denna landsdel sina egna tolkningar av det förgångna, fyllda med halvsanningar om utsugning och svek. Olovsson själv menar att historien om Norrland är ”vidunderlig” men man måste frilägga befolkningens så kallade agens: det gäller att spåra och beskriva människornas skaparkraft.

Författaren är väl påläst och har kontroll över fakta. Hans litteraturlista vittnar om att han botaniserat bland det senaste halvseklets landvinningar inom arkeologi, historia, etnologi, språkvetenskap m.m. Mycket inspiration har hämtats från Sverker Sörlins doktorsavhandling *Framtidslandet* från 1988 (utgiven på nytt 2023) som handlar om synen på och debatten om Norrland under det industriella genombrottet.

Olovssons Norrlandshistoria börjar för tiotusen år sedan. Inlandsisens tillbakadragande ger förutsättningarna. Identifierbara individer eller grupper under tidiga skeden kan inte urskiljas, än mindre kan inflyttarnas språk och eventuella etnicitet fastställas eller ens anas. Men man kan peka ut grundelementen i deras meny som bestod av älg, skogsfågel och fisk.

Varje historisk betraktelse av Norrlands kustland måste ta i beaktande att landet har höjt sig ur vattnet. På sina håll har kustlinjen på 9 000 år flyttats 30 kilometer, vilket betyder att byggnader, fångstplatser och minnesmärken som förr låg nära strandkanten numera finns långt in på land. Den plats där kuststaden Luleå (nuvarande Gammelstad) grundades 1621 har inte längre kontakt med vattnet. Redan 1649 var hamnen så grund att Nya Luleå stad (nu Luleå) fick anläggas.

Olovsson konstaterar att Norrlands förhistoria inte låter sig harmoniera med den traditionella indelningen i stenålder, bronsålder och järnålder. Förfinade vetenskapliga periodindelningar är inte heller

idealiska. Norrland befolkades i form av en ”kniptångsmanöver”. När detta väldiga område befolkades kom inflyttare och kulturella impulser från tre håll. En rörelse kom från öster, från dagens Finland och Ryssland, en annan västerifrån och en tredje från söder. Det var alltså inte tal om någon homogen grupp av inflyttare.

Under redovisningen av Norrlands förhistoria delar författaren med sig av sina känslor som förknippas med vissa platser. Det är uppenbart att han lever i en parallell fantasivärld, eller snarast en fantasylvärld, med barndomsminnen av Barna Hedenhös och vad som kan utspela sig viralt på nätet. Han anser också att ett stort känsloregister krävs för den som ska förmedla Norrlands historia. Olovsson avslöjar att han är avundsjuk på den fysiska marken, kanske mest på ett näs mellan Stora och Lilla Lule älv. Han tar läsaren till en arkeologisk fyndplats, Norrlands största stenåldersby, vid ångermanländska Bjästamoen (i nuv. Örnsköldsviks kommun). En höjdpunkt är hållristningarna i Nämforsen i Ådalen med mer än 3000 tecken, varav 800 föreställer älgar. Platsen ger upplysningar om materiella villkor och ger en aning om dåtidsmänniskans föreställningsvärld. Älgens betydelse är inte minst symbolisk, och det har spekulerats om älgens roll i människornas kulturella föreställningsvärld. Älgen kom så småningom att i betydelse överflyglas av renen, men slutsatsen blir att stenålderns Norrland är ”märkvärdigt stabilt”.

Med tiden kom Norrland att klyvas i två områden. Gränsen kom att gå genom norra Ångermanland. Söder därom kom impulserna från söder och norr därom från öster och väster. Den samiska folkgruppen kom att växa till norr om denna gräns. När människan började odla jorden förändrades villkoren i första hand som komplettering till jakt och fiske. Innovationer inom jordbruket spreds från kusten inåt landet. Långsamt men säkert kom detta att leda till konflikter mellan samer och nybyggare, något som inte minst Linné uppmärksammade under sin Lapplandsexpedition 1732.

Framställningen av förhistoriska skeden är kronologiskt ryckig och delvis får det väl tillskrivas det faktum att arkeologiska fynd inte låter sig följas i en enkel och strikt ordning för Norrland som helhet. Klimatförändringar i gången tid gör arkeologer och historiker försiktiga att dra för stora växlar på enskilda fynd som pekar i ena eller andra riktningen. Perioder med varmare och kallare klimat växlade.

Det dröjde innan nordliga Skandinaviens innebyggare omnämndes i skriftliga källor. De tidiga nedslagen är från utomnordiska författare. En skrift som brukar nämnas i dessa sammanhang är Tacitus *Germania* (från 98) som nämner folkgruppen *fenni*, vilka

varken har vapen, hästar eller bostäder. Tolkningarna går isär. Intressantare är östromerske Prokopius som nämner ”skrihifinnoi” (skridfinnar) som lever i Ultima Tule. Hans omnämner svåra vulkanutbrott år 536, en klimatkatastrof med globala effekter som kan kopplas till att utvecklingen i mellersta Norrland stannade upp. I Orosius världshistoria från 890-talet kommer den skrävande norske stormannen Ottar från Hålogaland till tals och upplyser om sina sexhundra renar samt om lokala förhållanden.

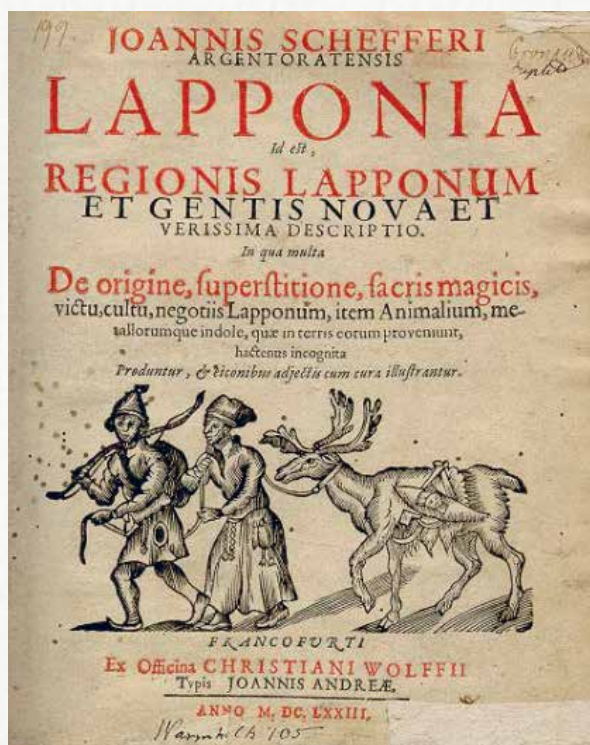
Man kan under förhistorisk tid och medeltiden urskilja tre (eller fyra) parallella kolonisationsrörelser norrut, en längs den norska kusten, en längs Norrlandskusten utmed Bottenhavet och Bottenviken samt en tredje norrut genom Finland och västra Ryssland, som delvis styrdes från Novgorod, senare från Moskva. Man ska komma ihåg att statsbildningen i Sverige var ett öst-västligt projekt där maktutbredningen längs den södra Finlandskusten hade prioritet framför Norrland. Viborg grundades 1293 och svenskarna anlade en fästning vid Neva-mynningen (dagens St. Petersburg).

Norrland var länge glest befolkat och det tog lång tid för den svenska statsmakten att få kontroll över landet. Relationen till den svenska centralmakten skedde länge på Norrlands villkor men under 1300-talet stärktes centralmakten. Norrlands införlivande i riket forcerades med Gustav Vasas ”järnnäve” och hans söners ambitioner att föra en expansiv utrikespolitik, inte minst med Karl XI:s territoriella anspråk på de nordskandinaviska kustområdena och hans ambition att framstå som Ishavets konung. Schematiskt kan man följa denna utveckling längs sex linjer:

- 1) Religionspolitiken och genomförandet av reformationen. Samerna blev föremål för mission; de skulle omvändas och bli kristna.
- 2) Systematisk beskattning och effektiv indrivning av skatter.
- 3) Styrande av handeln så att kronans/statens intressen tillgodosågs.
- 4) Stärkandet av krigsmakten och inrangering av de norrländska landskapen i rikets försvar.
- 5) Stöd till gruvnäringen.
- 6) Under 1600-talet grundas ett antal städer längs Norrlandskusten, men de förblir små och det kom att dröja innan de fick en urban prägel.

Omvärldens föreställningar av Norrland har skapats undan för undan. Olovsson talar om Norrland som en projektionssyta, på vilken omvärlden framställer sin bild av det nordliga Germanien, Ultima Thule, det höga Norden. Ett dominerande tema är Norrlands potential att göra Sver-

ige rikt. Slående är kontrasten mellan vision och verklighet. Olaus Magnus mäktiga *Historia om de nordiska folken* som publicerades i Rom 1555 fick ett starkt internationellt genomslag. Här tecknades bilden av ett arktiskt Eden, befolkat av okonstlade människor och våldiga ytor som lämpade sig för odling och kolonisation. Redan hans Carta Marina (1539) projicerade resursrika nordliga landskap med rik natur och vatten som kryllade av fisk. Olaus Rudbeck placerade med sin storvulna skrift *Atlantica* (1677) Sverige i världens centrum. Sverige var ett nordligt rike där Åreskutan var Bibelns Ararat, där Noak fastnat med sin ark under syndafloden. I norr levde de syndfria samerna. Rudbecks stolligheter, ett utslag av den svenska stormaktens självhävdelse, fick ett visst genomslag men möttes också med skepsis internationellt. Samtida med Rudbeck var den tyske invandrareren Johannes Schefferus, innehavare av den skytteanska professuren i Uppsala, som på grundval av insamlat material skrev en gedigen bok om samiskt liv och kultur. Hans *Lapponia* (publicerad i Frankfurt 1673) gjorde rent hus med felaktiga föreställningar om samerna.

Olovsson är en ihärdig propagandist för kunskaper om Norrlands förflutna. Det som händer idag i klimatomställningens tid i Norrland har hänt förut med kapitalflöden och industrisatsningar. Nu satsas på produktion av fossilfritt stål, elslukande serverhallar och bilbatterier som skall fyllas med grön energi. Norrland skall göra Sverige rikt. Men nu som förr görs stora misstag, konflikter uppstår, historien har en läxa att erbjuda. I skrivande stund stavas detta Northvolt-krisen, individer och lokalsamhällen får ta smällen.

De historiska exemplen omfattar den lågkonjunktur kring sekelskiftet 1900 som

ledde till kris i sågverksindustrin och som ledde till uppflammande Amerikaemigration. Det historiska paradexemplet heter dock Nasafjäll och gäller ett klasiskt misslyckande. Året var 1634, en nattsvart period i den unga svenska stormaktens hävder. Kungen, Gustav II Adolf hade dött på slagfältet, hans minderåriga drottning Kristina var formellt regent, de svenska trupperna hade lidit ett svindande nederlag i Nördlingen, den svenske befälhavaren hade tillfångatagits, Sala silvergruva sinade och resursbasen för den svenska hären sviktade. Plötsligt öppnade sig utsikter när samden Peder Olofsson hitade en blänkande sten vid Nasafjäll i södra Lappland

nära gränsen till Norge. Efter examination av fyndet skrev riksrådet Carl Bonde till rikets styresman de facto Axel Oxenstierna i Nordtyskland om en ymnighet av malm som sägs vara några mil lång. Med en anspelning på de metaller som flödar från de spanska kolonierna över Atlanten talade Bonde att ett svenskt Västindien öppnar sig i fjällvärlden. Men berget födde en råtta, endast 480 kilo silver under en tioårstid, och för alla inblandade blev detta äventyr en plåga. Flera liknande gruvmisslyckanden skulle följa.

Man kan instämma i påståendet att den tidigmoderna människan är svår att komma åt. Några individer lyfts ändå fram tack vare författarens inlevelseförmåga. Emellanåt avbryts den redovisande framställningen och för att förhöja effekten övergår författaren till historiskt presens och sätter någon person i centrum. Det kan gälla en soldathustru som inte sett sin man på år dag och som med bävan och en knut i bröstet väntar på att prästen under gudstjänsten skall läsa namnen på de socknens söner som mist livet under marscher och bataljer på utländska slagfält.

Under Gustaf II Adolfs tid infördes landskapsregementen. Beskrivningen av norrländska insatser under Karl XII krig blir både en kulmen och ett platt fall för de svenska stormaktsambitionerna. På några sidor får läsaren följa Västerbottens regemente och dess decimering av manskapet.

Här och där i kapiteln får Olovsson skepnad av stäuppkomiker och student-spexförfattare. Karl XII:s dödsögonblick skildras sålunda: "En projektil kommer flygande och det säger plopp." De definitiva nederlagen i kampen mot Danmark

och Ryssland betecknas som Ragnarök och med Olovssons associativa talanger ställs en retorisk fråga: Skulle ABBA ha fått samma genomslag (i Eurovision Contest i Brighton 1974) om man hade sjungit om Poltava, den svenska hjältekonungens stora debacle år 1709 i stället för Waterloo där Napoleon mötte sitt öde 1815?

Olovsson tassar försiktigt när det gäller vissa kontroversiella frågor. Bland de hetaste är frågor som gäller den tidiga samiska kulturen. Han undviker klokt nog att diskutera uppkomsten av en tidig samisk identitet. Risker är, med hans egna ord, stor om man försöker "tvinga ner historien i ett nutidens jujutsu-grepp". En viktig milstolpe är övergången i större skala till renskötsel med stora hjordar och slakt i större omfattning. Här hänvisas till genetisk forskning som pekar ut att tamrenarna inte kom från svensk vildren utan från import österifrån.

Författaren vill komma åt människorna i Norrland och han vill med sakkligheten som rättesnöre teckna framväxten av ett samhälle under ett millennium. Han har spänt bågen hårt och har lyckats i mycket. Hans entusiasm inför uppgiften kan ingen läsare ta miste på. Associationerna flödar emellanåt på bekostnad av stringens. Ett exempel är skildringen av Linnés resa i Norrland som störs av alltför många hugskott och utvecklingar. Redovisning av historiska fakta och utvecklingslinjer kommer delvis i konflikt med de episka ambitionerna. Författaren är sparsam med kvantitativa upplysningar: befolkningssiffror, ekonomiska data m.m. Utöver regenter nämns endast ett fåtal kvinnor vid namn. Man kan fråga sig om en så viktig multikulturell region som övre Norrland skall låta sig tecknas i en relativt snäv nationell ram. Samer i Sverige ser sig som en del av en annan nationsbildning, Sapmi, som sträcker sig över fyra stater och har rört sig över stora områden. En modern framställning av Norrlands historia borde nog inkludera åtminstone några jämförande utblickar mot parallella utvecklingar i Norge och Ryssland. Därför kan man sakna en hänvisning till den värdefulla *Encyclopedia of the Barents Region*. (2 delar, Oslo: Pax 2016); detsamma gäller Lars Elenius, *The Barents Region: A Transnational History of Subarctic Northern Europe* (Oslo: Pax, 2015). Dessa invändningar ska dock inte skymma att Olovsson skrivit en stimulerande och intresseväckande text.

Text: Harald Runblom
professor emeritus, Uppsala universitet
hrunblom@outlook.com

För en hållbar undervisning

– ett ämnesöverskridande material

Som lärare i kompletterande svensk undervisning letar man ständigt efter material som är genomtänkt, typiskt svenskt och lätt att arbeta med utan omfattande förberedelser. För mig är det viktigt att undervisningen stimulerar de nio intelligenserna och de sju sinnena, eftersom jag upplever att eleverna lär sig snabbare och mer på djupet då. Av en ren tillfällighet stötte jag nyligen på *Natur- & Miljöboken*, ett faktagranskat, inspirerande och aktuellt läromedel för hållbar utveckling samt natur- och miljökunskap. Jag känner stolthet över Sveriges arbete med hållbarhetsmålen och tycker att det är viktigt att föra vidare den omsorgen om naturen, oavsett politisk åskådning.

Vad är Natur- & Miljöboken?

Natur- & Miljöboken ges ut av det svenska Kunskapsbolaget, i samarbete med lokala verksamheter inom kommun och näringsliv, som exempelvis SCA, Stockholms stad och Uppsala kommun. Tillsammans med Miljömärkningen Svanen arrangerar de årliga klasstävlingar och samarbetar med organisationer som vill bidra till en lokal hållbar samhällsutveckling.

Materialets styrkor

Läromedlet är kompatibelt med Lgr 22 och är ett utmärkt verktyg för att arbeta med hållbar utveckling. Materialet är anpassat för elevernas olika behov och kunskapsnivåer, med uppgifter i olika svårighetsgrader – från lätta till avancerade. Det finns även uppgifter som tar hänsyn till de nio intelligenserna.

Materialet stödjer temaveckor och ämnesöverskridande arbetsmetoder, vilket är vanligt i skolor. Genom diskussioner, fakta och pedagogiska aktiviteter får eleverna utforska och förstå allt från klimatförändringar och biologisk mångfald till jämställdhet och ansvarsfull konsumtion.

Lärarhandledning och elevmaterial

Lärarhandledningen erbjuder färdiga lektionsupplägg med tillhörande material, som bilder och frågesporter. Vid varje lektion anges:

- rekommenderade ämnen
- beräknad lektionstid.

Den tillhörande elevboken finns digitalt på en portal och som utskrivbar PDF. Materialet innehåller läsövningar, skrivuppgifter, frågesporter, teater, rebusar, vetenskapsexperiment, filmer och mycket mer. Läraren kan enkelt anpassa nivån efter elevernas behov.

Så fungerar materialet i praktiken

Det finns omfattande resurser i lärarhandledningen och elevboken, men det kan initialt kännas lite komplicerat att förstå hur allt hänger ihop. När man väl satt sig in i materialet är det dock värt insatsen. Ett tips är att ta sig tid att bekanta sig med de olika delarna innan man introducerar dem för eleverna.

En viktig aspekt är språknivån. Materialet innehåller ibland avancerad svenska, vilket kan kräva att läraren anpassar innehållet för att passa den till eleverna på den kompletterande svenskundervisningen. Exempel på aktiviteter

- Klimatdiskussion: Låt eleverna diskutera konkreta åtgärder för att minska klimatförändringar.
- Experiment: Utforska biologisk mångfald genom att samla växtprover och analysera ekosystem.
- Rebusar och frågesporter: Stimulerar logiskt tänkande och samarbete.

Tillgång och registrering

- För pedagoger: Registrera dig enkelt på Miljöböckernas lärarsida. Välj ”Svenska skolor utomlands” i rullgardinsmenyn.
- För elever: Elever kan nå materialet genom att välja ett elevinlogg. Ingen persondata loggas.

- För familjer: Familjematerial finns tillgängligt på familj.miljobockerna.se, utformat för att inspirera till hållbart lärande i hemmet.

Slutsats

Natur & Miljöboken är en utmärkt resurs för hållbar undervisning som kombinerar fakta med praktiska övningar. Trots en viss inlärningskurva är materialet värt att använda för att skapa meningsfulla och inspirerande lektioner – både för undervisning face-2-face och online. Logga in och prova! Du kommer inte att ångra dig.

Text: Pernilla Thakur Lundqvist

Länk till inloggning: <https://nmboken.se/landningssidor/kostnadsfritt-larande-for-hallbar-utveckling/>
Övrigt material: <https://nmboken.se/landningssidor/kostnadsfritt-larande-for-hallbar-utveckling/>

Överstyrelsens årsberättelse för 2024

Årsmötet

Årsmötet 2024 hölls lördagen den 25 maj 2025 på Royal Bachelors Club, Göteborg. Vid årsmötet deltog ca 30 medlemmar. Överstyrelsens verksamhetsberättelse diskuterades, bokslutet för 2023 godkändes och överstyrelsen beviljades ansvarsfrihet. Budget för 2024 godkändes.

Ledamöter i överstyrelsen

Föreningens ordförande väljs enligt stadgarna vart tredje år. Ordföranden Bo Ralph valdes senast 2022 och är således vald till och med år 2025.

Av ordinarie ledamöter i överstyrelsen hade sex tackat ja till fortsatt uppdrag och omvaldes av årsmötet. Angela Falkengren hade tackat nej till omval och årsmötet valde till ordinarie medlem den tidigare suppleanten Roger Palmqvist. Till ny suppleant valdes Sofia Tingsell. De ordinarie ledamöterna av överstyrelsen blir därmed: Bo Ralph, ordförande, Ulla Berglindeh, Mårten Frankby, Charlotta Johansson, Erik Magnusson-Petzell, Jenny Nilsson, Camilla Kåla och Roger Palmqvist. De tre suppleanterna är Jorid Williamson, Minna Gräns och Sofia Tingsell. Förutom ordföranden är ledamöterna valda på ett år.

Valberedning

Valberedningen har bestått av Kjell Westerlund och Aimée Delblanc. Årsmötet valde Kjell Westerlund och Aimée Delblanc för ytterligare ett år.

Revisorer

Årsmötet omvalde för kommande år Klas Björnsson och Lars Olof Jonasson till revisorer samt Mathias Lund och Claes Holmberg till revisorssuppleanter.

Konstituerande sammanträde

Vid överstyrelsens konstituerande sammanträde utsågs Ulla Berglindeh till vice ordförande och Erik Magnusson-Petzell till skattmästare. Ett arbetsutskott valdes som bland annat utgör styrelse för de stiftelser som samförvaltas av Sverigekontakt. Ordförande Bo Ralph, Ulla Berglindeh och Erik Magnusson-Petzell valdes som arbetsutskott. Överstyrelsen har under 2024 sammanträtt fyra gånger.

Kansli

Föreningens kansli har mellan 1/1 2024 och 23/9 2024 letts av generalsekreterare Lars Bergman. Han efterträddes på heltid på posten den 23/9 av Sofia Tingsell, efter ett överstyrelsebeslut den 9/9 2024. Lars Bergman arbetade heltid till och med 30/9 och därefter 25% under resterande 2024. I samband med att Sofia Tingsell tillträdde som generalsekreterare lämnade hon suppleantposten i styrelsen, som sedan dess varit vakant. Eva Hedencrona har fortsatt på 40% på sin tjänst som projektledare.

Ekonomihantering har skötts av konsulten Christina Jonebrant. Kansliets lokaler på Dicksonsgatan ägs av Stiftelsen för svenskhetens bevarande i utlandet Donationsfonder.

Fastigheten är i gott skick. Under året har port och balkongräcke lackats om. Trädgårdens växter har beskurits och ansats, samt några nyplanteringar har kompletterat trädgårdens rabatter. Lägenheten på tredje våningen hyrs som tidigare år ut, liksom garaget på baksidan. Konferensrummet och mindre rum på andra våningen har under året sporadiskt hyrts ut under kortare tid.

Tidskriften Sverigekontakt

Medlemstidningen Sverigekontakt utkom år 2024 liksom tidigare år med fyra nummer på mellan 40 och 44 sidor: medelupplagan är 2000 exemplar. Layout, tryck och inplastning sköts liksom tidigare

år av TreGraf. Distributionen inom Sverige sköts av PostNord, medan internationell distribution sköts av Asendia. Ca 2/3 av upplagan sänds utomlands.

Ekonomi

Värdet på föreningens och samförvaltade stiftelsers värdepapper och likvida medel uppgick i slutet av 2024 till 56 miljoner. SEB:s förvaltning av tillgångarna har lett till en avkastning för föreningen på drygt 2 miljoner kronor.

Sverigekontakt har under erhållit stöd från Utrikesdepartementet genom Svenska Institutet (SI) på 430 000 kronor. Summan avsåg verksamhet i den så kallade Östersjöregionen. Inga medel beviljades under 2023 för aktiviteter utanför denna region. Från SI erhöles också medel, totalt 400 000 kronor för verksamheten vid Svenska centret i Minsk, för vilket Sverigekontakt är huvudman.

Från Skolverket erhöles Sverigekontakt 366 000 kronor för att stödja svenskundervisningen på Island.

Ansökan om medel från Oscar Ekmans Stiftelse för Sverige i Utlandet beviljades med 250 000 kronor i början av 2024. Under hösten ansökte föreningen om ytterligare medel från de Ekmanska stiftelserna avseende utarbetande av material för kompletterande svenskundervisning i utlandet, vilket beviljades med 200 000 kronor.

Från Svenska Akademien inkom 100 000 kronor som stöd för Sverigekontakts verksamhet gentemot Ukraina.

Stöd till svenskundervisning

Sverigekontakt stödjer svenskundervisning på många platser i världen genom såväl fortbildande konferenser för lärare som genom utskick av bokpaket till cirka 200 skolenheter. Svenska skolföreningar och kompletterande svenskundervisning får stöd till diverse kulturaktiviteter med svenskanknytning.

Konferenser och fortbildning

Föreningens verksamhet har täckt insatser av många olika slag för att stödja svenskundervisningen i utlandet.

Den årliga lärarkonferensen i Baltikum genomfördes tillsammans med Si i slutet av oktober i Tallinn, Estland. Ca 45 deltagare från Estland, Lettland och Litauen var där liksom lärare från Svenska centret i Minsk, Belarus.

Tillsammans med Skolverket och

Svensk Utlandsundervisnings Förening (SUF) genomfördes två konferenser i Frankfurt, Tyskland respektive Costa Brava, Spanien. Konferensen i Frankfurt under våren med cirka 100 deltagare vände sig till lärare och styrelseledamöter inom den kompletterande svenskundervisningen i Europa medan mötet under hösten med drygt 100 deltagare på Costa Brava tog emot lärare från de svenska utlandsskolorna.

I början av juni genomförde Svensk lärarföreningen i Finland en fortbildningskurs i Malmö under en vecka. Sverigekontakt bidrog med två föreläsare – Arne Johnsson och Sofia Tingsell. Lars Bergman informerade om Sverigekontakts verksamhet.

I september genomförde Sverigekontakt en konferens för svensklärare i Storbritannien. Konferensen genomfördes under en dag i Svenska kyrkans lokaler i London och samlade omkring 20 lärare.

Svenskundervisningen runt om i världen har under året fått ekonomiskt stöd från Sverigekontakt för kulturaktiviteter, såsom författarbesök, idrottsevenemang och skolutflykter vid skolor och skolföreningar bland annat i Ukraina, Lettland, Spanien, Frankrike, Grekland, Tyskland, Australien, USA och Kanada.

Annat stöd till svenskundervisning

Svenska S:t Mikael församlingen i Tallinn har som tidigare år fått stöd från Sverigekontakt för sitt arbete med kultur- och språkaktiviteter knutna till de gamla estlandssvenska områdena. Större delen av detta stöd har finansierats med medel från de Ekmanska stiftelserna.

Bo Ralph och Lars Bergman besökte bland annat Hanaholmen under våren och diskuterade svenskans ställning i Finland med representanter för Svenska.nu.

I november bidrog Sverigekontakt, liksom tidigare år till genomförandet av det s.k. Sverigepaketet på Hanaholmen i Helsingfors. Evenemanget vänder sig till studenter vid finska universitet och uppmärksammar Sverige och svenskan.

Under hösten gjordes ett utskick av den andra boken i Sverigekontakts serie tematiska skrifter med texter ur tidigare nummer av tidningen Sverigekontakt. Bok 2 innehåller texter av Ulla Berglin och den nådde cirka 650 svensklärare som är registrerade inom vuxenundervisningen i Sverigekontakts medlemsregister.

Sommarkurs i svenska

I månadsskiftet juli/augusti genomfördes en nästan tre veckor lång sommarkurs på Kalix folkhögskola. Kursen vände sig till vuxenstudenter av svenska på andra nivåer än universitet runt om i världen. 20 deltagare reste till Kalix och studerade svenska på nivåer från ganska elementär

till mycket avancerad och tog del av det sociala programmet med biokvällar, utflykter och skogspromenader.

Stipendier för svenskstudier

Sverigekontakt har under 2024 liksom tidigare administrerat ett program med friplatser vid svenska folkhögskolor för vuxenstudenter runt om i världen. Under våren studerade fyra vuxenstudenter på Klarälvens folkhögskola, Kyrkeruds folkhögskola, Tärna folkhögskola och Billströmska folkhögskolan. Stipendiaterna kom från Polen, svenska centret i Belarus samt från Japan.

Sverigekontakt delade också ut stipendier till svenska barn i åldrarna 8–14 år som bor utomlands för att dessa till en lägre eller ingen kostnad skulle kunna delta i sommarläger i Sparreviken i Bohuslän. Största delen av kostnaderna för detta täcktes av externa medel.

Svenska centret i Minsk

Sverigekontakt har även fortsättningsvis burit huvudmannskapet för Centre for Swedish Studies i Minsk, Belarus. Centret startade 2002 och har idag främst studenter som läser svenska, men även finska, danska, norska, isländska och nederländska erbjuds. Ungefär hälften av undervisningen sker digitalt, vilket har inneburit att även studenter utanför Minskområdet har kunnat delta. Centret finansieras dels med elevavgifter från de ca 200 eleverna, dels av bidrag från Sverige. Centrets chef är fortsatt Veronika Gaidukevich. Rysslands pågående kring mot Ukraina, i vilket Belarus ställt sig på Rysslands sida, och de sanktioner det medfört har i hög grad försvårat överföring av pengar till centret, vilket har satt hård press på centrets ekonomi, ett problem som blir allt allvarigare ju längre kriget pågår. Att tillse att verksamheten på centret bedrivs så effektivt och professionellt som möjligt

i trevlig och god atmosfär är Sverigekontakts ansvar.

Island

Från och med 2024 har Sverigekontakt genom Skolverket det statliga uppdraget att stödja svenskundervisning på Island. På Island undervisas i svenska i grundskolan, på gymnasieskolan och på universitetet. Under 2024 har Sverigekontakt försett den isländska svenskundervisningen med läromedel och skönlitteratur för klassuppsättningar och skolbibliotek. Lärare, elever och föräldrar har också under hösten inbjudits till en utbildningsdag med författarbesök och ett inlägg om svensk vistradition från Bellman till nutid. Fortbildningsdagen och föräldradagen besöktes av ca 50 deltagare. Under 2024 har Sverigekontakt också besökt isländska bibliotek, samt avlagt ett besök på Sveriges ambassad i Reykjavik och orienterat sig kring hur svenskan bäst kan stödjas.

Projekt

Inom ramarna för Sverigekontakts verksamhet har de senaste åren en rad projekt av olika karaktär bedrivits. Dessa fortgår under 2024, med undantag för de projekt som påverkats av Rysslands krig mot Ukraina.

De karolinska fångarnas brev

Forskningsprojektet om de karolinska fångarnas censurerade brev har bedrivits med medel från Torsten Söderbergs Stiftelse. Projektet belyser de öden som 23 000 svenska krigsfångar mötte efter Karl XII:s nederlag vid Poltava och Perevolotjna. Fångarna fördes först till Moskva och vidare till olika städer i Sibirien. De svenska krigsfångarna kom att stanna i Ryssland åtminstone fram till freden i Ny stad 1721. Flera av fångarna skrev brev till Sverige, men många av de censurerade breven kom aldrig fram, eftersom de fastnade i den ryska censuren. På samma sätt gick det med brev från Sverige till Ryssland. Rysslands krig mot Ukraina har försenat och försvårat projektets genomförande i slutfasen.

Svenskan i Gammalsvenskby, Ukraina

Det har tidigare varit känt att de svensktalande i Gammalsvenskby blir allt färre och att de alla om några år av allt att döma kommer att vara borta. Till detta kommer Rysslands Invasionskrig i Ukraina, vilket i hög grad drabbat Gammalsvenskby. Sverigekontakt har sedan flera år tillbaka samarbetat med en svensktalande rysk forskare, Alexander Mankov, som före kriget vid flera tillfällen besökte Gammalsvenskby och genomförde inspelningar av dialekttalare. Han har sedan 2018 med finansiering ur föreningens egna medel dokumenterat dialekten i olika avseenden. En ordbok

är färdigställd och tryckfärdig. Alexander Mankov arbetar nu med en grammatik för den svenska dialekten i Gammalsvenskby.

Traditioner i rörelse

Samarbetet med Institutet för språk och folkminnen (Isof) har fortsatt med ett projekt benämnt "Traditioner i rörelse", som har som mål att beskriva vad som händer med de traditioner som emigrerande människor tar med sig till sitt nya hemland. Det kan för äldre svenska utvandrarens del vara en tradition som midsommarfirande eller luciafirande.

Läroböcker för Ryssland

Under några år har Sverigekontakt arbetat med en serie läroböcker avsedda för undervisning i svenska i Ryssland. Arbetet har under senare år legat nere på grund av Rysslands krig i Ukraina.

Läroböcker för kompletterande svenska

Kompletterande undervisning i svenska genomförs på i stort sett frivillig basis av lärare och engagerade föräldrar runt om i världen för svenska barn utomlands främst i åldrarna 6–12 år. Dessa barn har en unik språksituation och det finns inte något läromedel som motsvarar dessa barns och verksamhetens speciella behov. Under 2024 startade ett arbete med medel från de Ekmanska fonderna med att ta fram ett antal läroböcker för att underlätta situationen inom den kompletterande svenskundervisningen.

Mindre omfattande aktiviteter

Årligen anordnar svenska skolenheter i utlandet "läsutmaningen" som sporrar utlandssvenska elever att läsa mer barn- och ungdomslitteratur. Sverigekontakt sponsrade under året arrangemanget med bokpriser.

Såväl den avgående som den nytilträdde generalsekreteraren ingår i Svenska institutets referensgrupp för svenskundervisningsfrågor, som bland annat föreslår utlandslektorer i svenska vid ett antal utländska universitet. Gruppen sammanträder ca 3 ånger årligen.

Lars Bergman och Eva Hedencrona närvarade vid Skolverkets och Svensk Utlandsundervisnings Förenings så kallade Augustikonferens i Stockholm där lärare och styrelseledamöter från svenska skolenheter i utlandet träffas. Lars Bergman besökte Svenska institutets lektorskonferens utanför Stockholm i augusti.

Bo Ralph och Lars Bergman träffade två representanter för svenskundervisningen i Ukraina i augusti och diskuterade fortsatt stöd.

Svensklärare vid folkhögskolor i Tyskland gavs en föreläsning om Sverige idag under några timmar i november. Föreläste via Zoom gjorde Lars Skärgren.

Stiftelsen Lützenfonden

Bestämmanderätten över användningen av stiftelsens medel tillkommer en styrelse, som består av tre ledamöter, som utses av Sverigekontakts styrelse, samt av de efterlevande till konsul Oscar Ekman.

Styrelse och möten

Lützenfondens styrelse bestod av civilekonom Oscar Ekman, Sturefors (ordförande), professor emeritus Thomas Magnusson, Göteborg (ledamot) och fil. kand. Ann Grönhammar, Stockholm (ledamot). Suppleanter i fondens styrelse är Sverigekontakts generalsekreterare Lars Berman, Göteborg och förvaltningschef Erik Dilling, Berlin. Sekreterare och verkställande ledamot är Dr. phil. Inger Schubert, Wachtberg.

Under året har styrelsen för Lützenfonden sammanträtt vid två tillfällen, den 12 mars och den 26 september.

Verksamhet

Sedan museichefen i Lützen sagt upp sig i maj övertog Landesmuseum i Halle och Stiftelsen Lützenfonden ansvaret för att utarbeta texterna för den gemensamma audioguiden. Under sommaren färdigställdes utställningstexterna för det svenska museet med stöd av medlemmarna i Lützenfondens styrelse. Vid fyra tillfällen besökte Inger Schuberth Lützen för samråd med Lützenfondens lokala representant Maik Reichel, formgivaren Jörg Wachtel, utställningsbyggaren Steffen Assmann, it-teknikern André Piontek och konsthandverkaren Gerd Quente. Staden Lützen understödde arbetet genom sin "Bauhof". I oktober fick Lützens museer en ny chef, Manuela Dietz.

Museets invigning

Den 30 oktober ägde den högtidliga invigningen av det arkeologiska museet rum på minnesplatsen – Museum Lützen 1632. Där talade delstatens regeringschef Reinier Haseloff, och – för Stiftelsen Lützenfonden – Inger Schuberth. Regeringschefen fick därefter en privat visning av den svenska utställningen och visade sin uppskattning. Följande dag var det fritt inträde till minnesplatsen och det kom långt över två tusen besökare.

Lützen den 6 november

Sveriges ambassadör i Tyskland var förhindrad att närvara, men sände en delegation på sju deltagare under ledning av ambassadrådet John Zachau och försvarsattachén Jonas Hård av Segerstad till firande i Lützen den 6 november. Finland representerades av sin försvarsattaché Juhapekka Rautava. Efter gudstjänsten

i Meuchen med predikan av professor Klaus Fitschen från universitetet i Leipzig följde musikandakten i kapellet med medverkan av lokala och tillresta köror. Lars Bergman framförde hälsningar från Oscar Ekman och överlämnade formellt utställningen i dalahuset till staden Lützen. Kappellet var fyllt till sista plats.

Många kransar lades ner vid stenen, detta år även av företrädare till flera av Lützens grannkommuner. Därefter gavs tillfälle att besöka det arkeologiska museet och utställningen i dalahuset. Sammankomsten i salen på Roter Löwe var välbesökt och ännu en gång hade Konstanz Genz organiserat den vittberömda tårtbuffén.

Lokalföreningarna

De olika lokalföreningarnas egna rapporter ligger till grund för följande redovisning av de olika aktiviteterna under året.

Lokalföreningen i Västervik

Lokalföreningen i Västerviks styrelse har bestått av av Jorid Williamson (ordförande), vice ordförande Sven Olof Nilsson, Kjell Westerlund (sekreterare) och Lars Strengnell (kassör). Övriga styrelseledamöter är Jaan Kärem, Mustafa Saoud, Margareta Engquist. Till revisor valdes Christer Warfvinge och till revisors-suppleant Louise Le Pluart Bosdotter. Till valberedning valdes Ulla-Karin Johansson (sammankallande) och Marianne Ekelid.

Årsmötet 2024 hölls den 9 april på "Järnet", Studieförbundet lokaler i Västervik, där föreningen också under året anordnat studiecirkel. Under mötet antogs reviderade stadgar, som är underställda Sverigekontakts stadgar från 2019. Under § 2

framgår: "Västerviksföreningens ändamål är att skapa intresse och kunskap om mål och syften som Sverigekontakt arbetar för, samt i övrigt stödja Sverigekontakt i dess arbete".

Detta har föreningen gjort genom det årliga bokpaketet till Hyvinge skola, norr om Helsingfors. Liksom tidigare år valde skolan även i år böcker från en digitalt översänd reaktalog. Det årliga bidraget till Aibolands museum i Hapsal, liksom till Rågöarna för uppbyggnad av minnesmärken, har också skickats.

För fjärde året tilldelades likaledes en elev vid Nuckö gymnasium ett stipendium. Eleven Kaspar Sume ger en beskrivning av sig själv, och varför han har ett stort intresse för svenska språket, i Sverigekontakts tidning 2024 nr 3 på s. 34. Denna möjlighet till stipendium stimulerar eleverna vid Nuckö gymnasium att lägga extra energi på att lära sig svenska.

Under 2024 kunde föreningen också efter uppehåll återuppta bidrag till två finska stipendiater för sommarkurs på svenska folkhögskola. Den genomfördes i år på Kalix folkhögskola. Till Gammalsvenskby i Ukraina skickades via svenskbyborna på Gotland ett humanitär bidrag. Svenskundervisningen där har upphört.

Lokalföreningens cirkelverksamhet under 2023 blev väldigt uppskattad och föreningen har därför under 2024 fortsatt med cirkel om Åland och Finland. Innehållet har varit högst varierat och bland annat rört Finlands historia från 1700-talet och framåt till Sibelius "Finlandia". Även Ålands självstyre och Ålandspannkaka vid det så viktiga "svenska fiket" har varit några av ingredienserna.

I juni gjorde föreningen en studieresa till Växjö med besök på "Emigranternas hus" där ett flertal medlemmar deltog. Som tidigare år deltog föreningen i Stadsparkens 6 juni-firande i Västervik. Sven Olof Nilssons barnbarn Oscar, på tillfälligt besök från sitt hemland Australien, bar stolt den fana som föreningen fick 2018 på Skansen. Den 15 juni deltog föreningen i kulturfestivalen BARK i Västerviks kommun.

Lokalföreningen på Åland

Lokalföreningen på Åland, med det traditionella namnet Allsvensk samling på Åland, har en styrelse som under 2024 har bestått av Erik Lindholm (ordförande), Tony Salminen (vice ordförande) och Yvonne Sundbom Korpi (sekreterare). Övriga medlemmar i styrelsen är Peggy Eriksson, Annette Gammals, Gun Holmström och Marika Lindström. Suppleanter är Gun-Mari Lindholm och Göran Karlberg. Under 2024 har föreningen hållit två styrelsemöten.

Verksamheten har granskats av Johan Lindholm.

Lokalföreningens årsmöte hölls i april

på Stalldala Grelsby Strand, och innehöll såväl stadgeenliga ärenden som ett par intressanta föredrag. 18 personer deltog i mötet.

Under året har lokalföreningen gjort två utflykter, en till Sunds kyrka och en till Bodegan i Eckerö, där ett afternoon tea avnjöts. Likaså har föreningen firat Borghill Lindholms födelsedag.

Lokalföreningen i Helsingfors

Under 2024 har Sverigekontakt i Finland rf genomfört två årliga projekt, bokprojektet samt seminariet Sverigepaketet. På våren 2024 genomfördes bokprojektet i samarbete med bokförlaget Schildts & Söderströms samt med understöd från Svenska kulturfonden, då stipendieböcker skickades ut till nyblivna studenter runt om i Finland, sammanlagt 422 stycken. Stipendieboken delades ut vid landets alla finska och svenska gymnasieskolor för att uppmuntra och belöna dem som studerat svenska språket med goda vitsord. År 2024

var stipendieboken *Finland 1800-nånting – 1807–1917* av Alfred Backa.

Seminariet Sverigepaketet, som anordnades 11.11.2024 på Hanaholmen, kulturcentrum för Sverige och Finland, riktade sig till finskspråkiga universitets- och högskolestuderande i huvudstadsregionen. Temat för seminariet var "Skoj på svenska: olika sätt att lära sig svenska". Årets talare Petra Pääkkönen, Martta Partio och Silja Sahlgren-Fodstad berättade bl.a. om hur man kan lära sig svenska på sociala medier samt tipsade om intressant litteratur och aktuella filmer. Studerandena hade även möjlighet att öva på sina färdigheter i svenska med hjälp av ett roligt spel som tog dem på en rundvandring runt Hanaholmens kulturcentrum. Under rundvandringen och spelet hade studerandena möjlighet att använda svenska både muntligt och skriftligt samt bekanta sig med Hanaholmens kulturcentrum. Seminariet ordnades i samarbete med Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland,

nätverket Svenska nu, yrkeshögskolorna Arcada, Haaga-Helia och Laurea med ekonomiskt stöd av Sverigekontakt i Sverige och Svenska kulturfonden.

Under verksamhetsåret 2024 fortsatte föreningen att planera och utveckla nya verksamhetsformer. Planeringen av en studieresa till Sverige för högskolestuderande inom huvudstadsregionen som en valbar kurs pågick under år 2024. Dessutom utreddes möjligheten att arrangera föreläsningsserier samt en insats att kartlägga föreningens viktiga milstolpar från årens gång. Möjligheten att införa en ny tradition i form av ett pris eller stipendium till en svensklärare övervägdes också. Föreningens sociala medier fortsatte att utveckla med små steg. För att få synlighet för föreningen och seminariet inleddes artikelskrivande om seminariet Sverigepaketet. Föreningen har även försökt lyfta fram att tidningen Sverigekontakt kan användas i undervisningssyfte i Finland. Under året har styrelsen för Sverigekontakt i Finland rf sammanträtt två gånger samt träffats vid några mindre arbets- och planeringsmöten.

Tack

Även under 2024 har arbetet i vissa avseenden påverkats av Rysslands krig mot Ukraina. Det har till exempel inneburit att sommarkursen inte kunnat ta emot ryska studerande, och att ryska lärare inte kunnat närvara vid den årliga konferensen i Baltikum.

Precis som tidigare år har många ideella krafter, såväl medlemmar som andra vänner till föreningen, bidragit med sin expertis genom goda råd, genom att följa med och föreläsa utomlands och på många andra sätt. Mycket tid har av många lagts ned på föreningens arbete. För detta vill överstyrelsen framföra sitt varma tack till medlemmar, samarbetspartner, medelsbeviljande instanser och andra som bidragit till att så mycket kunnat uträttas under året. Arbetet går inte spårlöst förbi: till kansliet framförs ofta tack för de insatser föreningen har kunnat genomföra.

Göteborg den 28 februari 2025

Bo Ralph
ordförande

Sofia Tingsell
generalsekreterare

Nutidsorientering

Följde du med vad som hände i Sverige våren 2024?

1. Filmen Den sista resan vann bland annat publikens pris vid Guldbaggegalan. Vilken resa handlar filmen om?

- A. Filips och Fredriks resa till de gamla svenskbygderna i USA.
- B. En resa med Filips pappa till Frankrike.
- C. Fredriks resa till de nordiska huvudstäderna.

2. Skatteverket har just publicerat sin lista över populära namn på nyfödda 2024. Vilka namn toppar?

- A. Alma och Noah
- B. Alice och William
- C. Olivia och Hugo

3. Varför har Henrik Landerholm, Sveriges nationella säkerhetsrådgivare har tvingats avgå?

- A. Han har alkoholproblem.
- B. Han har anställt en nära vän.
- C. Han har bland annat glömt känsliga dokument på en kursgård.

4. Sveriges kulturminister blev utbuad när hon höll tal på Filmfestivalen i Göteborg. Vad heter hon?

- A. Amanda Lind
- B. Alice Bah Kuhnke
- C. Parisa Liljestrand

5. Kungen och drottningen har just fått ytterligare ett litet barnbarn. En flicka som ska heta Ines. Frågan är vilket hertigdöme hon ska tilldelas?

- A. Västerbotten
- B. Västergötland
- C. Västmanland

6. Vilken film fick priset som bästa film på guldbaggegalan?

- A. Passage
- B. Så länge hjärtat slår
- C. Hypnosen

7. Vem fick årets Jerringpris under idrottsgalan 2025?

- A. Armand Duplantis
- B. Sarah Sjöström
- C. Truls Møregårdh

8. Vilken färg har årets majblomma?

- A. Gul
- B. Gul och blå
- C. Blå

9. Igår är det jubileum för Sveriges medlemskap i EU. Vilket år gick Sverige med?

- A. 1995
- B. 2000
- C. 2005

10. I februari börjar melodifestivalen, och den består av fem deltävlingar och en final. På vilka orter genomför deltävlingarna?

- A. Stockholm, Västerås, Göteborg, Jönköping, Malmö
- B. Luleå, Västerås, Göteborg, Jönköping, Malmö
- C. Luleå, Stockholm, Sundsvall, Göteborg, Malmö

11. Den 22 februari körs "Tjevvasan". Vilken distans är loppet?

- A. 30 km
- B. 50 km
- C. 90 km

12. Varför äter vi våfflor på vårfrudagen (Marie bebådelsedag)?

- A. Därför att vårfrudagen språkligt kom att uttalas som våfflor.
- B. Därför att tranor, så kallade "vaffler", kom till Sverige i slutet av mars.
- C. Därför att våfflor är en rätt som förknippas med planeten mars.

13. Från och med 1 januari 2025 har det kommit nya lagar. Ett exempel är att:

- A. Nu måste varje hushåll skaffa en egen behållare för plastavfall.
- B. Nu kan man inte längre slänga textilier i soporna.
- C. Nu inför en ny extra miljöopavgift för alla hushåll.

14. Hotell Romantik är ett populärt program på SVT. Vad går det ut på?

- A. Det är en tävling i vem som bäst driver ett hotell.
- B. Personer över 65+ ska hitta kärleken.
- C. Det är ett inredningsprogram som går i romantisk stil.

15. Leif Loket Olsson, en folkkär programledare har gått ur tiden. Vilket program ledde han under många år?

- A. Postkodmiljonären
- B. Vem vill bli miljonär?
- C. Bingolotto

Mejla svaren till sofia.tingsell@sverigekontakt.se. Du kan också skicka de rätta svaren till Sverigekontakt, Box 53066, 40014 Göteborg. Tre pristagare utses vid dragningen 15 maj 2025.

Lösning till nutidsorienteringen nr 4, 2024 var: 1 C, 2A, 3A, 4C, 5B, 6A, 7A, 8C, 9B, 10B, 11C, 12B, 13A, 14C, 15B

Pristagare:
Oili Jokinen, Venäjänkangas
Lisbeth Reymont, Sydney
Sonja Wise, Edinburgh

GRATTIS!

FÖR ELEVER SOM VILL MER

SSHL är en internationell skola för elever som vill lägga extra fokus på sina studier eller som drömmer om att studera eller arbeta utomlands så småningom.

Vi erbjuder:

- svenska gymnasieprogram
- International Baccalaureate, IB

En IB-utbildning är gångbar över hela världen och öppnar upp dörrar för såväl svenska som internationella universitet.

På SSHL har vi högt akademiskt fokus, med fantastiska lärare, stort utbud av fritidsaktiviteter, elevvård och starkt studiestöd.

För internatelever finns tre alternativ:

- Heltidsinternat - för er som bor långt bort
- SSHL Traditionellt - res hem vissa helger
- Veckointernat - res hem varje helg

Varmt välkomna att göra ett besök
eller kom och Provbo när det passar er!

SIGTUNASKOLAN
HUMANISTISKA LÄROVERKET

Läs mer om Sveriges enda internationella internatskola på [SSHL.SE](https://sshl.se)